

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1897. Andra Kammaren. N:o 20.

Lördagen den 27 mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes öfverläggningen angående *punkterna 2 och 3* i bevillningsutskottets betänkande n:o 9 angående villkoren för försäljning af bränvin.

Angående förslag om ändrad fördelning af bränvinsmedlen.
(Forts.)

Enligt förut gjord anteckning lemnades ordet till

Herr Holmgren i Hillebola, som yttrade: Herr talman! Det kan icke förnekas, att bränvinskonsumtionen ganska väsentligt aftagit under de senare åren. Men att, såsom utskottet gör, tillskrifva detta bolagens verksamhet ensamt, det vågar jag försäkra icke är korrekt. Jag vill häremot påstå, att lagstiftningen i nykterhetsvänlig riktning i allmänhet och framför allt den fria nykterhetsverksamheten ha dertill i väsentlig mån bidragit. Nu har man under nykterhets-sakens bedrivande på frivillighetens väg funnit, att den nuvarande bränvinslagstiftningen i vissa fall lägger åtskilliga hinder i vägen dertill. *Étt* sådant väsentligt hinder förefinnes uti de bestämmelser, som tillerkänna städerna så stor vinst af bränvinshandteringen. Det är för att få bort detta städernas ekonomiska intresse, som ifrågasvarande motion blifvit väckt.

Nu har det sagts, att den, som tror på att man skulle gagna nykterhets-saken genom bifall till motionen, han måste taga sitt förnuft till fånga under trons lydnad. Nej, vågar jag påstå, det behöfver han inte. Man bör taga hänsyn till den erfarenhet, som redan blifvit gjord, och då är man hänvisad till landsbygden. Der finnas icke många utskänkningsställen, det är ju allom bekant. Hvarpå beror då detta förhållande? Ja, svaret derpå kan man finna i utskottets betänkande å sid. 5, der utskottet redogör för gällande bestämmelser huru bränvinsmedlen skola fördelas. Jag skall vid uppläsandet häraf tillåta mig att utsluta, hvad som går till hushållningssällskapen och till statskontoret, och endast referera, hvad som tillfaller de olika kommunerna:

»för Stockholms stad:

åtta tiondedelar tillfalla staden, så vida bränvinshandeln är öfverlåten åt bolag; i annat fall erhåller staden sju tiondedelar;

Andra Kammarens Prot. 1897. N:o 20.

Angående
förslag om
ändrad för-
delning af
bränvins-
medlen.
(Forts.)

för annan stad, som ej deltagar i landsting:

a) då bränvinshandeln i staden är öfverlåten åt bolag:
sju tiondedelar tillfalla staden;

b) då bränvinshandeln i staden ej är öfverlåten åt bolag:
sex tiondedelar tillfalla staden;

för stad, som deltagar i landsting:

a) då bränvinshandeln i staden är öfverlåten åt bolag:
fem tiondedelar tillfalla staden;
två tiondedelar tillfalla länets landsting;

b) då bränvinshandeln i staden ej är öfverlåten åt bolag:
fyra tiondedelar tillfalla staden;
två tiondedelar tillfalla länets landsting;

för landsbygdskommunerna:

hela afgiften insattes i vederbörande landskontor.»

Ja, der ha vi hemligheten. Om för stadskommunerna *hela afgiften insattes i statskontoret*, så är jag alldeles viss på, att det icke skulle finnas så många krogar i städerna heller. Jag vågar därför påstå, att motionärerna haft nykterhetssaken i sigte, då de väckt sin motion.

Men det är klart, att de åtgärder, som föreslagits i denna motion, skulle högst väsentligt ingripa i städernas ekonomiska förhållanden. Derfor har man icke ens vågat begära, att man nu på en gång skulle besluta en successiv indragning af bränvinsafgiften till statsverket, utan endast föreslagit en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, huru vida och under hvilka vilkor en sådan procedur skulle kunna genomföras.

Här hafva åtskilliga talare framhållit — och det synes till och med framgå äfven af utskottets betänkande — att motionärerna skulle utan vidare hafva begärt en afskrifning eller indragning till statsverket af bränvinsafgifterna. Nej, man har endast begärt en *utredning*, och det tycker jag för min del icke vara för mycket begärdt. Visar den ifrågasatta utredningen, att den indragning som motionen åsyftar icke är utförbar, så får man väl finna sig i det.

Nu föreligga tvenne förslag till skrivelser: antingen motionärer-
nas förslag, som är framburet af herr Jansson i Krakerud, eller också
det skrifvelseförslag, som innehålles i herr Collanders reservation.
För min del må jag säga, att, då motionärerna begärt en utredning,
så väl huru vida det går för sig att lösa frågan på det af dem före-
slagna sättet som ock, i så fall, på hvilka vilkor det må kunna ske,
jag anser, att i deras förslag inrymmes till hufvudsaklig del allt hvad
herr Collander intagit i sin reservation. Jag anser också, att motio-
närernas förslag dessutom lemnar en utgångspunkt för de myndig-
heter eller den komité, som skulle utreda frågan, något som åter
icke gifves i herr Collanders reservation.

Frågan har emellertid fallit genom Första Kammarens afslagsbeslut, och jag skall därför icke upptaga tiden med att besvara åtskilligt, som eljest skulle tarfvat svar, utan jag inskränker mig, herr talman, till att helt kort yrka afslag på utskottets betänkande och bifall till den af herr Jansson m. fl. afgifna motion.

*Angående
förslag om
ändrad för-
delning af
brännvins-
medlen.*
(Forts.)

Vidare anförde:

Herr Jansson i Krakerud: Det är ju alldeles gifvet, att olika meningar skola göra sig gällande i en fråga sådan som denna. Så är ju alltid förhållandet, så fort det blir fråga om särskilda intressen för den ena eller andra korporationen, för stad och för land. Jag ber att få såsom ett exempel härpå hänvisa till riksdagsprotokollen för år 1854, då det var fråga om att beröfva eller, rättare sagdt, befria landsorten från husbehofsbränningen. På den tiden hade man »nykterhetsfantasterna» i städerna, under det att de, som så att säga försvarade det bestående, voro till finnandes å landsbygden. Jag skall be att få fästa uppmärksamheten uppå, att, då stadsrepresentanterna på den tiden ansågo det skola bli till mycket stor välsignelse, om hemmansegareklassen blefve af med husbehofsbränningsrätten, dessa hemmansegare då sade: »Det blir den största olycka, som kan inträffa i vårt land, ty ni ha icke kommit fram med ett förslag, som ger oss tid och tillfälle att reglera och ordna våra jordbruksangelägenheter, utan med ett brådstörtadt förslag, som totalt förderfvar oss. Om förslaget hade framkommit i nykterhetens intresse, så skulle vi kunna vara med om det, ty brännvin är ett skadligt gift; men vår tro är, att folket kommer att supa precis lika mycket som förut, och då hemställa vi till Riksdagen, huru vida det kan vara rim och reson i att beröfva oss våra gamla privilegier. När vi köpte våra egendomar, köpte vi dem med rätt till husbehofsbränning, och så kommer ni och vill taga ifrån oss denna rätt. Det uppstår i stället stora brännerier i riket, och så kommer brännvinet att flöda öfver hela vårt land. Vi som ha dålig potatis och dålig hafre, vi kunna icke använda dessa varor till annat än brännvinsbränning, och nu vill ni förmena oss att begagna dem till husbehofsbränning.»

Dessa hemmansegare tyckte då, att detta förfaringssätt var alldeles orimligt, och jag säger ingenting om det, då de trodde att, såsom de uttryckte sig, brännvinsfloden skulle öfverflöda hela landet lika bra för det.

Nu har det i alla fall inträffat, hvad de kämpade emot, husbehofsbrännningens indragande, och landsbygdens befolkning har blifvit nästan fullkomligt nykter.

För min del kan jag icke annat än känna mig mycket tacksam härför. Men när de herrar, som då lefde och regerade, gjort oss denna tjänst mot landsortsrepresentanternas — eller åtminstone mångas af dessa — vilja, och detta då var en sådan lycka för landsbygden och hela nationen, så synes det mig, som om vi i vår tur skulle vara villiga att nu göra städerna samma tjänst igen. Men då komma herrarne från städerna och säga precis på samma sätt som då för tiden representanterna för landsbygden: »Det här förslaget är orim-

Angående
förslag om
ändrad för-
delning af
bränvins-
medlen.

(Forts.)

ligt. Nej, om ni kommer fram med ett *klokt* förslag, då skola vi vara med om det. Men detta förslag är ju icke alls klokt. Hvem skall sedan sköta om hela den här affären? Vi bygga på goda förhoppningar om fortfarande framgång med de lagbestämmelser vi nu hafva,» etc. etc. Det är precis samma tal och samma åsichter nu som då. Enda skilnaden är den, att *nu* är det städerna, som kämpa för bibehållande af hvad de nu ha, och *då* var det landsbygden, som kämpade för att få ha sitt kvar.

Jag skall särskildt be att på en sak få fästa deras uppmärksamhet, som säga, att det här förslaget icke skulle vara klokt. Att säga, det förslaget icke är klokt, det går mycket väl för sig, men att *bevisa* att det icke så är, det möter många svårigheter. Om vårt förslag ginge igenom i Riksdagen, hvad skulle följderna då blifva? Jo, den, att Kongl. Maj:t komme att utreda frågan och sedan på grund af den vunna utredningen framlägga ett förslag, t. ex. att indraga dessa bränvinsmedel till staten successivt och på en tid af må hända 50 år. Herrarne må gerna erkänna, att detta icke är något så brådstörtadt förslag. Och om man, sedan denna successiva indragning pågått en 10, 15 eller 25 år, funne, att detta förslag icke är godt, hvad hade man då att göra? Jo, då kunde ju Riksdagen icke anses vara bunden af ett föregående beslut, som vore 25 år gammalt, utan den kunde hafva frihet att framkomma med ett nytt förslag och säga, att det gamla icke längre vore nyttigt för landet, hvarför man önskade få detta upphäfdt. Och om den Riksdag, som då funnes, skulle anse, att de då gällande bestämmelserna vore till olycka för vår nation, så tager jag för gifvet, att den skulle upphäfva dem.

Således, om man har att från Kongl. Maj:t vänta ett förslag om en under 50 år skeende afskrifning af dessa vinstmedel, kan väl ingen säga, att häraf någon olycka skulle vållas, i synnerhet om man har tid att år efter annat pröfva, om förslaget är till nytta för nationen eller icke.

Jag tror alltså, att åtskilliga, för att ej säga många af de beskyllningar, som framkastats mot vår motion, i sjelfva verket icke äro befogade. Jag skall be att fortfarande få yrka bifall till vår motion.

Herr Centerwall: Efter den föregående talarens förnyade yrkande och bifall till sin m. fl. motion är det angeläget för mig att om densamma yttra några ord. Det ligger mig om hjertat att säga, att jag icke skrifvit under motionen och ej heller kunnat göra det såsom representant för en stad. Det är visserligen sant, att jag kanske borde hafva det kristliga sinnelag, som representanten för Elfdals och Nyeds domsaga rekommenderat stadsrepresentanterna, och kunna offra städernas intressen för landsbygden. Men jag har lärt mig, att äfven städerna ligga på landet, och oaktadt jag anser, att det är en storhet och styrka för oss att hafva denna landsbygd, som är någonting enastående i världen, ömmar mitt hjerta icke så mycket för den, att jag vill gå den till mötes i den grad som motionärerna ifrågasätta. Det är ett obestriddigt faktum, att våra städer — i all synnerhet sådana småstäder som den jag tillhör — mer än väl be-

höfva de inkomster, om hvilka det här är fråga, på grund af de många olikartade utgifter, som de hafva, men hvilka landsbygden icke har.

Huru jag med en sådan åsigt skulle kunna förena underskrifvandet af en sådan motion, vet jag icke. Den ärade representanten från Örebro har gjort det och har också sökt att försvara sig för sitt samvete och oss i detta afseende. Huru han skall kunna försvara sig i Örebro, blir en annan sak.

Han talade, och det hafva äfven andra gjort, om ideella intressen, för hvilka vi måste uppoffra de materiella och praktiska. Låt så vara, att detta i vissa fall kan vara befogadt, men jag kom dock, när jag hörde detta uttalande, att erinra mig en historia om en indisk vis, som ville komma till en högre lifsform än han kunde få i detta usla jordelif, och som därför uppreste ett bål, som han antände, och hvarpå han lade sig. Men som stadskommunerna icke äro några ideella samhällen, utan efter mitt ringa förmenande representera mycket praktiska intressen, kan jag icke rekommendera den utväg, som sagde indiske lärde valde. Jag får säga, att jag håller styft på dessa städernas inkomster, och jag får därför, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Herr Melin: I motsats till flere talare på förmiddagen och likaledes till herr Jansson i Krakerud, som yttrat sig äfven på eftermiddagen, tror jag, att det vore olyckligt, om staten skulle öfvertaga hela fördelen af bränvinsutskänknigen. Jag tror, att det ingalunda vore nyttigt ur nykterhetens synpunkt. Jag är öfvertygad, att de motioner i frågan, som nu äro under behandling, äro väckta hufvudsakligen i nykterhetens intresse, och därför ber jag få behandla dem från den synpunkten.

Herr Fredholm har i förmiddags besvarat herr Janssons i Krakerud anmärkningar i afseende på Stockholms utskänkningsväsende, och jag skulle i hufvudsak hafva kunnat instämma i herr Fredholms yttrande. Men det är likväl åtskilligt, som jag anser mig böra tillägga med afseende på förhållandena i Göteborg, då jag förmodar, att herr Jansson i Krakerud och många andra nog vilja äfven mot bolagsstyrelsen i denna stad göra den anmärkningen, att den icke förstår att sköta sin uppgift på rätt sätt, d. v. s. att den icke satt nykterhetsintressena i främsta rummet och de ekonomiska först i det andra. Jag vågar påstå, att bolagsstyrelsen i Göteborg, liksom i många andra städer, har den uppfattningen, att man i främsta rummet bör tillgodose just nykterhetsintressena, och jag tror äfven, att den gjort detta, på samma gång jag likväl medger, att det nog kan finnas bolagsstyrelser i vissa städer, för hvilka det ser ut, som om de ekonomiska intressena skulle stå i främsta rummet. Jag tror dock, att ytterlighetsmännen bland nykterhetsiffrarne hafva kommit till en oriktig uppfattning om huru ställningar och förhållanden äro i detta afseende i de större städerna.

Herr Jansson i Krakerud anmärkte särskildt, att han önskade lära städerna inse fördelen af att inskränka krogrörelsen. Han trodde, att nykterheten skulle tilltaga, om man inskränkte antalet krogar;

*Angående
förslag om
ändrad för-
delning af
bränvins-
medlen.*

(Forts.)

*Angående
förslag om
ändrad för-
delning af
brännvins-
medlen.*
(Forts.)

och ett allmänt rusdrycksförbud skulle enligt hans förmenande göra en underbar verkan. Vidare klandrade han, att utskänkningsställena läggas på derför särskildt lämpliga platser. Jag vill till svar härpå säga, att det är origtigt att tro, att nykterheten skulle tilltaga, om man finge ett färre antal utskänkningsställen, åtminstone i de större städerna. Man har i Göteborg, liksom herr Fredholm påpekade att det skett i Stockholm, år efter år under hela den tid utskänknigen varit öfverläten åt bolag försökt inskränka utskänkningsstälernas antal, och till en början kunde detta lätt göras, derför att det fans ett öfverflödigt stort antal rättigheter. Men äfven sedan har detta antal successivt nedgått så långt, som det ansetts möjligt. Vi hafva gjort försök för att få se, om ej antalet skulle kunna ytterligare nedbringas, och i ett fall för några år sedan trodde vi oss verkligen hafva lyckats, men följderna af indragningen blef, att det på den nästliggande krogen blef en förfärlig rusning, hvilket gjorde, att man ovilkorligen måste skaffa sig en annan lokal, för att utskänknigen måtte kunna skötas ordentligt. Herrar ytterlighetsmän tro, att det är en lätt sak för dem, som skola sköta dessa krogar, att förhindra folk att komma in och begära spirituosa, men de glömma dervid helt och hållet, att de hafva att följa brännvinslagstiftningen, och enligt denna äro de icke tillsatta för att förbjuda spirituosauskänknigen, utan för att ordna den på ett ordentligt sätt. När man lägger ut dessa utskänkningsställen, så gör man det på sådana platser, som lagen säger, helst öppna och fria platser; man får icke lägga krogarna i skymundan. Anledningen till denna bestämmelse är, att man derigenom vill söka att väcka folks ambition. Att krogarna läggas på öppna och rymliga platser beror alltså icke, såsom herr Jansson i Krakerud och många andra synas tro, derpå, att man vill söka samla kunder. Långt derifrån! Vårt utskänkningsbolag har tid efter annan öppnat lokaler i närheten af hvarandra, der på den ena utskänkts spirituosa, på den andra deremot varit matservering. Vi hafva sålunda på sätt och vis konkurrerat med våra egna krogar för att få folk att icke gå dit. Vi hafva äfven läsrum på olika platser, till hvilka år efter år af Göteborgs stadsfullmäktige lemnas ett anslag af, om jag ej missminner mig, 12,000 kronor, äfven detta för att locka folk ifrån krogarna.

Herrarna få äfven komma i håg, att de, som besöka krogarna, icke uteslutande tillhöra stadens invånare. Och då den årliga förbrukningen under de 25 sista åren nedgått från 26 till 13 liter per individ, gäller denna minskning icke endast Göteborgs invånare, utan äfven den kringliggande landsbygdens befolkning, som kommer in till staden, alla resande, fiskarebefolkningen o. s. v.

Jag vågar påstå, att genom utskänkningsbolagens bildande spirituosaförbrukningen nedgått i ofantligt hög grad, och jag tror, att det skulle vara till stor skada för nykterheten, om man genom en åtgärd sådan som den nu ifrågasatta minskade intresset i städerna för nykterhetens befrämjande.

En talare på örebrobanken har sagt, att det icke är denna organisation af utskänknigen ensam, som är anledningen till dryckenskapens minskning, utan att det också är den bättre tidsandan. Ja,

det är sant, att den bättre tidsandan dervid utöfvat ett stort och välgörande inflytande, men man får ej heller tillräkna denna för stort inflytande. Min fullkomliga öfvertygelse är, att, om herrar nykterhetsifrare fortsätta sitt arbete med att söka öfverbevisa befolkningen om huru angeläget det är att känna skam öfver att förtära dessa drycker till öfvermått, och särskildt bibringa ungdomen denna uppfattning — och bolagsverksamheten får ostörd fortgå, så skola förhållandena blifva alltmer tillfredsställande. Men icke går det på det sätt, som föreslås i de motioner, som i detta betänkande äro behandlade.

*Angående
förslag om
ändrad för-
delning af
bränvins-
medlen.
(Forts.)*

Och för öfrigt vill jag säga: om man är satt till att förvalta en utskänkningsaffär af bränvin och det i nästa dörr öppnas en konkurrerande affär, der det utskänkes en lika rusgifvande dryck som bränvinet, tro herrarne då, att man, huru mycket man än bemödar sig, kan komma till ett ordentligt resultat? Nej, förrän man får öl- och bränvinsutskänknigen gemensamt ordnade, kan man icke vänta några lysande resultat. Derfor tror jag för min del, att önskningsmålet är att få afven ölutskänknigen under bolag. Först då tror jag, att det blir möjligt att få något resultat af den lagstiftning, hvarom nu är fråga.

Under sådana förhållanden kan jag naturligtvis omöjligt ingå på några sådana yrkanden som de af motionärerna framställda, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Petri: De nu föreliggande motionerna äro ingen nyhet. De hafva förekommit många gånger förut, och det torde därför icke vara så lätt att säga något, som förut icke blifvit sagdt. Jag vill emellertid angifva min ställning till frågan och anhåller därför att få yttra några ord.

Motionerna anser jag vara obefogade dels därför att, såsom det förut talats om, städernas inkomster, som härledt sig från bränvinsförsäljningen, till sin allra största del användts för sådana ändamål, som äro lika nyttiga för landsbygden som för städerna, och dels därför att jag tror, att ingen med fog kan påstå, att icke städernas bränvinsförsäljning skötts på ett från nykterhetssynpunkt fullt lämpligt sätt.

Jag vill deremot med några ord beröra, huru det skulle te sig, om motionärerna skulle få sin vilja igenom, och således alla afgifter för bränvinsförsäljningen skulle indragas till statsverket, och jag tänker då närmast på huru det skulle te sig i städerna.

Jag föreställer mig, att antingen skulle städerna i nykterhetsvänligt intresse fortfarande bilda försäljningsbolag, men att, när städerna icke hade någon ekonomisk vinst deraf, afgifterna för dessa bolag skulle blifva ytterst små, samt att, då det icke förefans något intresse att uppdriiva affären, så att den lemnade någon betydande vinst, någon större sådan icke vore att vänta, hvadan statsverket i ekonomiskt hänseende icke skulle få någon fördel af ett sådant beslut, utan tvärt om erhålla mycket mindre än det nu har från städerna. Eller också skulle, om städerna icke beslöte bolag, rättigheten måhända komma att utbjudas på offentlig auktion, och då blefve det

Angående
förslag om
ändrad för-
delning af
brännvins-
medlen.
(Forts.)

ytter värre, ty då vore det icke tal om att taga hänsyn till någon nykterhetssynpunkt, utan försäljningen skulle forceras så mycket som möjligt. Äfven om den pekuniära vinsten derigenom blefve för statsverket något större, så kan jag likväl från nykterhetsvänlig synpunkt icke vara med om ett sådant frigifvande af försäljningen.

Det kan ju också hända, att det finnes städer, som skulle säga: vi bry oss icke om någon brännvinsförsäljning. När vi icke hafva någon fördel deraf, så vilja vi icke underkasta oss olägenheterna, utan vi afsäga oss all rättighet dertill.

Nu tror man, att man i nykterhetens intresse skulle vinna derpå, men jag är icke af en sådan uppfattning. Det skulle, enligt min tanke, komma att uppstå lönkrögerier, hvilka skulle blifva mycket värre att hämma och svårare att kontrollera än den lagliga försäljningen, som man verkligen kan efterse.

Att, såsom här talats om, bedrifva försäljningen af brännvin genom statens försorg, tror jag icke på allvar kan komma i fråga. Först och främst lärer väl icke statsverket vilja påtvinga kommunerna en försäljning, som de icke vilja hafva, och dessutom, äfven om så skulle kunna ske, undrar jag, om kammaren skulle vilja vara med om inrättandet af en ny tjenstemannacorps för brännvinsförsäljning.

Då det nu är att antaga, att frågan icke dör i år, utan oupphörigen kommer igen, så skulle jag nog kunna vara med om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om en utredning, men jag vill vara med om en sådan skrifvelse under öfvertygelse om att utredningen skulle visa, att nuvarande förhållanden verkligen äro så pass bra, att de antagligen icke kunna blifva bättre. Jag tror nemligen, att man vid en välssidig undersökning skulle komma till ett dylikt resultat.

Ja, herrarne må gerna skratta, men jag tager ändå icke tillbaka hvad jag nu sade.

Jag kan icke vara med om motionärernas skrifvelsförslag, emedan det förutsätter en afskrifning af städernas inkomster och en indragning af desamma till statsverket, och då jag icke heller är öfverens med herr Collander om motiveringen i hans reservation, så kan jag icke tillstyrka en sådan skrifvelse, som han förordat.

Då jag således anser, att motionerna äro obefogade och att, om de vunne bifall, resultatet icke alls skulle utfalla såsom motionärerna önska, utan snarare hafva motsatt verkan, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sjövall: En talare på stockholmsbänken yttrade, att de herrar, som underskrifvit ifrågavarande motion, icke egnat frågan ett verkligt studium, men derpå vill jag svara, att det är skilnad på studium och studium. Jag kan sitta hemma och studera statistiska uppgifter, nykterhetstidningar och nykterhetsskrifter och mycket sådant, och jag skall vara den siste att vilja fränkänna detta studium sitt stora värde. Vi kunna icke vara annat än stor tack skyldiga dessa herrar, som hafva både vilja och tid att egna sig åt ett sådant studium. Men det finnes ett annat sätt att studera denna fråga, och det är att gå omkring på krogar, fattighus och sjukhus, att gå i alko-

holisthemmen och i våra fängelser. Der komma vi att stå öga mot öga med verkligheten, och der ter saken sig för oss på annat sätt. Den som i likhet med mig har stått vid en drinkares dödsläger och hört, huru han förbannat krogar och bränvin, den som stått vid en drinkares, en sjelfspillings sida och sett honom omgifven af den stackars hustrun och några trasiga och smutsiga barn, ja, den som sett sådant icke en utan flera gånger, för honom har denna fråga förvandlats till ett skärande skri, som med större eller mindre tydlighet städse ljuder i hans öron.

En framstående man yttrade för några dagar sedan i norska stortinget: »frihet och jemlikhet hafva vi nog af i våra dagar, men hvad vi behöfva är broderskap. Ja, mine herrar, den som i den raglande fyllbulen eller i den öfverlastade drinkaren ser en broder, först för den har det blifvit ett hjertats och ett lifvets intresse att också taga vara på sin broder. Så har jag studerat denna fråga, och på grund deraf har jag skrivit mitt namn under denna motion.

Här har vidare yttrats och hemstälts till motionärerna, huru vida de kunde anvisa någon form för denna bränvinsförsäljning, om de vunne syftet med motionen, men derpå har ingen kunnat svara, utan man har anfört än ett än ett annat. För min del tror jag dock, att den bolagsform, vi hittills haft, varit den lyckligaste för utöfvandet af denna verksamhet, och jag antager, att den skulle fortfarande kunna blifva den form, under hvilken försäljningen kunde försiggå. Utskottet låter också förstå, att detta mycket väl kan gå för sig, men fruktar, att, om så skedde, inkomsterna skulle så mycket förminskas, att det ådroge sig Riksdagens uppmärksamhet. Ja, vore orsaken till denna minskning den, att åtgången af rusdryckerna minskades, då hade *vi* ju vunnit *vårt* mål, och en sänkning af inkomsten vore i sjelfva verket en ökning af den enskildes och genom den enskilde kommunens välmåga och trefnad. Vi hafva endast *ett* mål för vårt sträfvan och det är att helt och hållet utrota krogarne, men då vi finna, att vi icke omedelbart kunna nå detta mål, så vilja vi åtminstone komma derhän, att deras antal minskas och med dem äfven några af de härdar, i hvilka pauperismen och brotten alstras i vårt land.

Till sist — och det var egentligen därför som jag begärde ordet — vill jag förklara, att genom ett ledsamt och klandervärdt förbiseende, hvilket skulle blifvit ännu mera ledsamt och klandervärdt, om det icke upprigtigt erkänts, mitt namn kommit att stå bland deras, som gjort motionen till sin, då det i stället bör stå bland deras, som gillat motionens syfte.

Jag är i likhet med lektor Sahlin, i hvars anförande jag för öfrigt ber att få instämma, af den åsigt, att icke endast landstingen och hushållningssällskapen samt de städer, som icke deltaga i landstingen, utan äfven de öfriga städerna böra få ett vederlag för den inkomst, som skulle fräntagas dem, om motionen ginge igenom.

Efter uttalandet af denna mening, är det naturligt, att jag icke kan yrka bifall till motionen, utan att jag måste ställa mig bland dem, som yrkat bifall till herr Collanders reservation.

Angående
förslag om
ändrad för-
delning af
bränvins-
medlen.
(Forts.)

Angående
förslag om
ändrad för-
delning af
brännvins-
medlen.
(Forts.)

Herr Waldenström: Jag har visserligen icke underskrifvit motionen, emedan der förekommer åtskilligt, som jag icke kan gilla, men jag har likväl tecknat mitt namn bland dem, hvilka gillat motionens syfte. Redan 1885 väckte jag sjelf här i Andra Kammaren en motion i samma syfte, och jag har hittills icke hört någonting anföras, som kunnat öfvertyga mig, att det, som motionärerna egentligen vilja, icke är eftersträfvansvärdt. Enligt min öfvertygelse lider det nemligen icke något tvifvel, att de ekonomiska intressena i städerna spela en alltför stor roll i denna fråga, och jag tror, att de stadsrepresentanter, som här ha talat för utskottets afstyrkande hemställan, hufvudsakligen hafva drifvits af tanken på de respektive städernas ekonomi. Den talare, som sitter här nära mig, herr Centerwall, uttalade också alldeles bestämdt, att städerna icke hafva råd att förlora något af sina inkomster, och han kunde just därför icke på några vilkor vara med om att afstå någon del af brännvinsmedlen. Jag tror också, att de ekonomiska intressena hafva den betydelse, att städerna, huru mycket de än må ifrå för ordning och nykterhet, och huru mycket än deras representanter må tala derom, likväl icke kunna gripa in med den kraft till dryckenskapens förminskande, som de skulle kunna göra, om de icke hade några inkomster af dryckenskapens florerande. I den delen tror jag, att jag skulle kunna från den förste talaren i dag hemta ett talande bevis. Han har väckt en motion angående ölkrogeriet vid statens jernvägar, och under hela hans framställning ligger den tanken såsom grund, att jernvägsstyrelsen icke kan med kraft ingripa mot ölkrogarne vid jernvägsstationerna till följd af de inkomster, som jernvägsförvaltningen har af denna utskänkning. Jag vill nu dermed alldeles icke uttala något klander mot någon. Det är mycket vanligt, att, när man af en saks utgång kan hafva nytta eller skada, omdömet derigenom i någon mån vrides på sned, hvarför också ingen får vittna eller sitta domare i en sak, hvari han sjelf är ekonomiskt intresserad.

På sid. 17 i utskottets betänkande framställes en tablå, som visar, huru brännvinsförbrukningen under årens lopp minskats i det stora hela i Sverige, så att den, medan den under åren 1871—1875 utgjorde 11,8 liter pr individ, under åren 1886—90 uppgick till endast 7,1 liter. Detta har ofta anförts såsom ett bevis på att *alkoholförbrukningen* i vårt land har väsentligen aftagit. Jag tror dock icke, att tabellen bevisar något sådant. Att *brännvinsförbrukningen* aftagit är visserligen sant, men under tiden har förbrukningen af alkoholhaltiga drycker i öfrigt stigit på ett sådant sätt, att det fullt ut uppväger den minskning i *alkoholförbrukningen*, som skett genom *brännvinsförbrukningens* nedgående.

Emellertid kan det icke annat än väcka uppmärksamhet, att bevillningsutskottet stannat vid året 1890. Finnes det ingen statistik efter 1890, som bevillningsutskottet kunnat draga fram? Jo, det finnes, och jag har undrat, hvarför bevillningsutskottet har stannat vid 1890. Faktum är nemligen, att sedan 1890 brännvinsförbrukningen i vårt land varit i stadigt uppgående. Det må förlätas mig, om jag är elak nog att tro, att denna omständighet står i något sammanhang med utskottets uraktlåtenhet att omnämna statistiken för de sist för-

flutna åren. Jag skall här ur statistisk tidskrift som bevis anföras, att medan under året 1889—90 tillverkningen af bränvin af normal styrka utgjorde endast 30,532,000 liter, så var den under året 1893—94 36,178,000 liter — således en stigning på dessa 4 år med nära 6 millioner liter. Nu är det klart, att icke allt detta supits upp, utan att mycket användts för tekniska ändamål och dylikt; men så var förhållandet äfven år 1890.

I en artikel i Stockholms Dagblad i juli 1895 visades med siffror, huru regelmessigt bränvinsförbrukningen från 1891 år från år har gått uppåt, visserligen icke med några synnerligen stora kvantiteter, men dock i oroväckande grad — en half liter på person eller 2,250,000 liter på hela folket — under det att ölförbrukningen samtidigt vuxit på ett verkligan förfärande sätt.

Utskottet framhåller, att krogarnes antal i Stockholm minskats, hvilket skulle vara ett bevis på huru förvaltningen här sträfvar efter att inskränka bränvinsförbrukningen. Ja, må så vara, men dervidlag vill jag fästa uppmärksamheten på att det finnes många utskänkningsställen i Stockholm, hvilka icke gå under namn af krogar; och om de egentliga krogarnes antal minskas, så är det icke därför sagt, att de verkliga utskänkningsställenas antal öfver hufvud aftagit. Det är något som jag icke precis vet, men som jag ändå har anledning att hafva mina tankar om. För öfrigt lider det icke något tvifvel, att man i Stockholms stad icke är synnerligen angelägen om att förlägga krogarne så, att åtkomsten af bränvinet måtte försvåras för dem, som begagna sig deraf. Här har af en annan talare påpekats, att vid Blasieholmshamnen finnas två krogar, vid sjömanshemmet två krogar, en på vardera sidan om hemmet, och jag vet att åtminstone för några år tillbaka lågo ett par krogar vid sidan af den Dillströmska inrättningen på söder. Jag kan icke finna, att man med en sådan anordning endast, såsom en talare sade, åsyftat att ställa sig lagens bestämmelse till efterrättelse att förlägga krogarna på öppna och tillgängliga platser, utan man synes hufvudsakligen hafva valt sådana platser för att söka upp den arbetande befolkningen, sjöfolket o. s. v. Om t. ex. inga krogar låge vid Blasieholmshamnen, så skulle säkerligen den arbetarestyrka, som der har sin sysselsättning, supas mindre, än den nu gör.

Jag kan icke underlåta att som min tro framhålla, att den dag stundar, då de penningar, som det här är fråga om, komma att gå ifrån städerna. Det är alldeles som om man kände det i luften. De herrar, som talat emot motionen i dag, hafva, som jag tyckt, talat under trycket af samma tanke, och jag vill då hemställa, huru vida det kan vara klokt att nu sätta sig emot hvarje begäran om utredning. Vore det då icke klokare att nu begära en utredning, på det att vi under lugna tider måtte få denna sak klarerad och en bestämd plan för dess ordnande uppgjord? Om vi dröja, kan det en dag hända, att opinionen blir så stark, att den i ett drag tar bort alltsammans. Herrarne torde erinra sig, huru det gick, när det var fråga om »grundskatternas orättvisa». I början begärde allmogen en *aflösning* af dessa skatter. Då satte sig stadsrepresentanterna deremot, de ville icke medgifva någon aflösning, och så kom den dag, då det

*Angående
förslag om
ändrad för-
delning af
bränvins-
medlen.*
(Forts.)

Angående
förslag om
ändrad för-
delning af
brännvins-
medlen.
(Forts.)

icke vidare talades om *aflösning*, utan endast om *afskrifning*. Och jag undrar, hvilken som, när han tänker tillbaka på det motetånd, som då gjordes mot aflösningen, icke nu tycker, att de, som satte sig deremot, handlade obetänksamt. Jag tror därför, att vi, såsom herr Collander i sin motion anmärkt, medan tid är, böra försöka att få en allsidig utredning till stånd. Vi kunna ju allesamman vara öfverens om att saken behöfver utredas. Och vidare kunna vi vara öfvertygade, att frågan kommer igen gång på gång. Den kan icke undertryckas annorledes än derigenom, att saken ordnas på ett förnuftigt sätt, hvar till just en verklig utredning skulle komma att leda.

Jag tror, att hvar och en, som uttalar sin räddhåga för att begära en utredning, dermed låter förstå, att han känner, att han står på svaga fötter. Ty om jag tror mig stå på säkra fötter, hvarför skall jag då hafva något emot en utredning, allra helst då det gäller en fråga, som upprör hela vårt folk och som ovilkorligen kommer igen riksdag efter riksdag, till dess den vinner en tillfredsställande lösning.

En utredning är således efter min tanke alldeles nödvändig. I den af herr Jansson i Krakerud m. fl. väckta motionen begäres en utredning, och i herr Collanders reservation föreslås också en utredning. Men skilnaden är den, att, medan herr Jansson begär en utredning, som skall leda till ett visst på förhand bestämdt mål, så begär herr Collander en *allsidig* utredning, en utredning, som tager i betraktande alla de intressen, ekonomiska och sedliga, som det här gäller, på det man sedan må acceptera det resultat, till hvilket utredningen kan leda, det må nu vara att resultatet öfverensstämmer med mina önskningsar eller icke. För min del kan jag under sådana förhållanden icke vara med om att bifalla utskottets förslag, och jag kan icke heller vara med om herr Janssons motion, fastän jag instämt i dess syfte, ty jag tycker, att om man begär en utredning, så skall man icke säga: »till det och det målet vill jag komma med den utredningen», utan jag förenar mig i herr Collanders reservation, som åsyftar en allsidig utredning rörande alla de förhållanden, som ofvan påpekats, och jag vill till de herrar, som i nykterhetens intresse yrkat bifall till herr Janssons i Krakerud motion, hemställa, om de icke skulle kunna gå med på herr Collanders reservation. Jag anser det nemligen mycket farligt, om nykterhetsvännerna här i kammaren skulle på förhand säga ifrån, att de icke vilja ha en *allsidig* utredning. Det är enligt min tanke detsamma som att på förhand underskrifva sitt eget nederlag. Äro vi säkra på att vår sak är rättfärdig, så böra vi icke vara rädda för en allsidig utredning. Det är ju också möjligt, att vi med all vår välmening taga miste i många saker och icke kunna genomskåda alla de förhållanden, som äro förknippade med denna sak, och då vore det ju olämpligt att fordra genomförande af våra önskningsmål utan afseende på hvad en opartisk och allsidig utredning kan visa vara ändamålsenligt. Jag upprepar därför min hemställan till de herrar, som talat för herr Janssons i Krakerud motion, att de måtte förena sig om herr Collanders reservation, hvarigenom man möjligen skulle kunna vinna någonting, som vore värdt

att vinna, under det att ett envist fasthållande vid herr Janssons motion leder rätt och slätt till nederlag.

Herr talman, jag yrkar bifall till herr Collanders reservation.

Herr *Svensson* från Karlskrona instämde häruti.

Herr Fredholm: Den förste talaren, som hade ordet på aftonen, yttrade, att bolagsverksamheten icke ensamt hade framkallat den förbättring i nykterhetsvänligt hänseende, åt hvilken vi kunna glädja oss, och deri har han fullkomligt rätt. Det är många förhållanden, som medverkat dertill, att nykterheten på senare tiden gjort så stora framsteg som den verkligheten har gjort, men den omständigheten, att bolagsverksamheten icke ensamt framkallat detta resultat, bör väl icke utgöra något skäl för att afskaffa densamma, så mycket mindre som man icke kunnat påvisa, att bolagsverksamheten i något hänseende *motverkat* nykterhetssträfvandena.

Hvad för öfrigt beträffar bränvinsmedlens fördelning, vill jag göra den ärade talaren uppmärksam derpå, att, då han säger, att en så oskäligt stor andel af dem tillkommer Stockholm, han bör ihågkomma, att Stockholm är icke endast stad utan äfven landsting, och att denna stad bör hafva sin andel af bränvinsmedlen icke blott såsom landsting utan äfven såsom hushållningssällskap. Jag kan icke förstå, hvarför Stockholm i dessa hänseenden icke skulle vara likställd med rikets öfriga delar, och af hvilken orsak Stockholm därför att den är en mycket stor stad skulle blifva beröfvad någon af de fördelar, som tillkomma rikets öfriga städer.

Herr Jansson i Krakerud framhöll, att det tal, man nu för mot hans motion, är detsamma som fördes, då man afskaffade husbehofsbränningen. Då var det städerna, som befriade landsbygden från denna landsplåga, och deråt gläder sig landsbygden ännu i dag, men nu är det landsbygden, som i sin ordning vill återgälda denna tjänst och befria städerna från bränvinsförsäljningen. Jag vill emellertid göra herr Jansson i Krakerud uppmärksam derå, att då husbehofsbränningen afskaffades, var tillståndet i riket ett helt annat än nu. Då höll bränvinet på att förgifta hela nationen, men nu se vi, hurusom för hvarje dag missbruket af denna vara minskas: man kan sålunda icke sammanställa den tiden med våra dagar.

En talare, representanten för Trelleborg, uppdrog för oss en mycket liffig och målände skildring om rusdryckernas förbannelse, och på grund deraf ville han, att bränvinsmedlen från städerna skulle indragas till statsverket. Kan någon fatta sammanhanget mellan det ena och det andra? Icke måtte väl rusdryckerna blifva utrotade ur världen derigenom, att bränvinsmedlen tagas från städerna och indragas till statsverket. Naturligtvis kan indragningen icke medföra någon sådan verkan, eftersom det ena icke står i något väsentligt samband med det andra. När man skall söka klargöra det förhållande, i hvilket bränvinshandeln i städerna står till rusdryckernas missbruk, så anser jag, att man i främsta rummet bör låta detta vara detta. Om städerna skola hafva hälften eller intet af bränvinsmedlen, om medlen skola indragas till statsverket eller icke — detta är ekono-

*Angående
förslag om
ändrad för-
delning af
bränvins-
medlen.
(Forts.)*

Angående
förslag om
ändrad för-
delning af
brännvins-
medlen.
(Forts.)

miska frågor, hvilka icke hafva något att göra med de skildringar från sjukhus, fängelser och drinkares dödsläger, som den nämnde talaren för oss framlade.

Vidare höll samme talare före, att bolagsverksamheten fortfarande som hittills skulle ega bestånd, något som äfven från andra håll blifvit uttaladt. Men genom att draga in brännvinsmedlen till statsverket beröfvar man bolagen och städerna de materiella medlen för att ordna brännvinshandeln på ett tillfredsställande sätt. Detta är dock att ändra hela den grund, på hvilken vår brännvinslagstiftning nu hvilar. Vill man motverka missbruket af rusdrycker, är det icke nog att fördyra varan genom att lägga en stor skatt på tillverkningen. Vill man träffa *missbruket*, skall man göra det då varan förbrukas, d. v. s. då den säljes. Det är ytterst på försäljningen och huru denna är ordnad, som det beror, om man skall kunna befrämja nykterheten eller icke. Det är just *den* omständigheten, som gör det nödvändigt, att kommunerna deltaga uti ordnandet af denna handel. Men vilkoret derför är det nu som man vill taga bort. Visserligen sade den ärade talaren på trelleborgsbänken, att det visst icke var hans mening, att bolagen icke skulle fortsätta med sin verksamhet, och nog tror jag att han tänker sig, att detta skall låta sig göra. Men jag tillåter mig fråga, huru det för bolagen skall blifva möjligt att drifva en så vidtomfattande affär, som brännvinshandeln är — för Stockholms stad torde omsättningen gå upp till öfver fem millioner kronor om året — utan att det beredes dem tillfälle att få någon ersättning för all den möda och allt det arbete, som med försäljningen äro förenade. Tro herrarne verkligen, att det finnes folk, som endast af intresse för nykterheten vill icke allenast uppoffra hela sin tid — ty det är icke tillräckligt — utan äfven sätta till penningar för att på ett tillfredsställande sätt ordna denna försäljning?

Det vill således synas mig uppenbart, att om man drager in vinstmedlen från kommunerna, har man också dermed slagit i hjel hela bolagsverksamheten, och då återgår man till det tillstånd, som var innan bolagen började sin verksamhet, så vida nemligen man icke kan uppvisa någon ny form att sätta i stället. Men det har ännu ingen gjort, och innan man det gjort, bör man, synes det mig, vara försiktig med att afskaffa hvad man har och som icke verkar så menligt som man velat låta påskina, utan alldeles tvärt om.

Herr Waldenström antog, att utskottet gjort sig skyldigt till en afsigtlig underlåtenhet, då utskottet rörande brännvinsförbrukningen icke anfört senare siffror än från år 1890. Nej, herr Waldenström! Utskottet har hemtat sina uppgifter från den senaste officiella statistiken, och den slutar i omnämnda hänseende med år 1890. Det är visserligen mycket möjligt, att det finnes andra och senare siffror, men dessa äro ännu icke officiellt offentliggjorda, och då må utskottet vara ursäktadt, om det icke kunnat begagna sig deraf.

För öfrigt ber jag att få nämna, för den händelse det skulle intressera herr Waldenström, att det icke är blott krogarnes antal i Stockholm, som blifvit inskränkt, utan detta gäller alla försäljningsrättigheter. Totala antalet sådana rättigheter uppgick nemligen år 1879—80, då bolaget i Stockholm nyss börjat sin verksamhet, till

292, men har nu gått ned till 230. Denna minskning har nog träffat äfven andra försäljningsställen än de egentliga s. k. utskänkningsställen.

Nu ville herr Waldenström icke vara med om att tillstyrka bifall till motionen, emedan i denna motion preciserades, att indragningen borde göras *till statsverket*. Emellertid, *indragning*, det är målet, det är det man vill. Man tänkar nu närmast på att indraga bränvinsmedlen till statsverket, och dertill gifvas mångahanda motiv, nykterhetsmotiv, ekonomiska motiv och åtskilliga andra. Detta synes emellertid herr Waldenström icke vilja vara med om, och det är just hvad utskottet icke heller vill. Deremot befinnes herr Waldenström vara villig att biträda herr Collanders reservation, hvilken dock i grund och botten icke är något annat än en omklädnad af motionen. Den utgår nemligen från motionen, den vill detsamma som motionärerna, men den vill, att den utredning, som motionärerna anbefalla, skall vara *»allsidig»*. Ja, utredningen må blifva hur *allsidig* som helst, så kommer den dock i allt fall att gälla indragning af bränvinsförsäljningsmedlen från städerna, och det är detta, som utskottet icke vill — icke därför att man icke måhända skulle kunna taga något mera af städerna än man gjort, utan därför att man icke vill ändra *grunderna* för bränvinslagstiftningen, grunderna för den försäljning af bränvin, som nu eger rum och som är noga förknippad med bolagsverksamheten. Man vill icke tillintetgöra bolagsverksamheten, åtminstone icke förr än något annat sätt blifvit uppvisadt, som bättre än det nu tillämpade kan tillfredsställa nykterhetens kraf. Men då ingen kunnat påvisa eller angifva något i den rigtningen, bör hvar och en, som verkligen är vän af nykterheten, hålla fast vid hvad vi hafva, helst då detta visat sig vara fullt godt och arbetat på ett tillfredsställande sätt.

Herr Centerwall: Jag har begärt ordet egentligen med anledning af hvad min ärade granne här till venster yttrade.

Jag skulle för min del icke ett ögonblick opponera mig mot motionerna, om de endast innehölle en begäran om utredning; och jag skulle därför gerna gå med på herr Collanders reservation, om icke dess motivering innehölle något annat och mera, än jag vill vara med på.

Men det var icke blott detta, jag ville säga, utan jag skall, i likhet med hvad herr Melin redan gjort, betona, att bolagen icke ha någon del i ökningen af vare sig förbrukningen eller frestelserna till förbrukning; utan enligt den erfarenhet, jag har från min egen stad, göra bolagen allt, hvad de kunna, för att minska förbrukningen. Herrarne ha kanske fäst uppmärksamheten vid att bolagen nästan öfver allt förordna om tidiga stängningstider, förordna, att barn under 15 år icke få hemta starka drycker, och förordna, att ingen berusad får serveras på krogarne, med ett ord, de arbeta, så vidt jag kan se, på allt sätt i nykterhetens intresse.

Nu medger jag ock att, såsom representanten för Trelleborg med flera städer påpekade, det här finnes en annan hänsyn än den rent ekonomiska, nemligen *mensklighetshänsynen*; och jag får, för att icke

Angående
förslag om
ändrad för-
delning af
bränvins-
medlen.
(Forts.)

Angående
förslag om
ändrad för-
delning af
brännvins-
medlen.
(Forts.)

missförstås i hvad jag nyss sade, förklara, att jag gerna skulle vilja offra mycket — och jag förmodar, att de flesta kommuner också skulle vilja offra ofantligt mycket — om man verkligen kunde få nykterhet till stånd. Men i likhet med åtskilliga andra talare här är jag af den åsigt, att detta icke kan ske med den metod och de medel, som blifvit föreslagna af de ärade motionärerna. För resten, om jag skall döma efter förhållandena i min ort, är det numera icke så mycket brännvinet som ölet, som är förderfligt. Men det är ett annat kapitel, som vi skola komma till vare sig i qväll eller någon annan gång. Brännvinet verkar icke så förderfligt, just därför att bolagen sköta sig som de göra. Ja, mine herrar, jag kan icke taga tillbaka mina ord — brännvinet verkar icke så förderfligt, just därför att bolagen sköta sig som de göra; det är, när bolagen, i stället för att locka till konsumtion, på allt möjligt sätt söka inskränka den. Detta uttryck må gälla hvad det kan.

Jag skulle ock vilja påpeka, att, lika visst som bolagen söka göra hvad de kunna i den vägen, söker ock den allmänna opinionen i min stad — ja, i de flesta städer, derom är jag öfvertygad — att motarbeta superiet. Och visserligen är det ju ett faktum, att brännvinsförbrukningen stigit, men min ärade granne glömde att taga med en faktor i beräkningen, nemligen att folkmängden i Sverige, och särskildt i städerna, också ökats ofantligt mycket.

Vidare nämnde min ärade granne, att öl- och porterförbrukningen stigit i otrolig grad. Ja, det är icke så underligt, när man vet, att Sverige har 550 bryggerier, deri visserligen inberäknadt äfven sådana, som brygga svagare maldrycker. Men om förbrukningen har stigit, så är det dock ett faktum, att fylleriförseelserna icke ha stigit i proportion mot folkmängden; och det må väl visa, att till en viss grad brännvinet har brutit udden af sig.

Jag vill, som sagdt, ofantligt gerna vara med om nykterhetsarbetet, men jag kan för mitt samvetes skull icke vara med om denna form därför. Dertill kommer att, såsom förut påpekats, städerna verkligen icke ha råd att vara af med sina inkomster i den vägen.

Jag måste därför vidblifva mitt yrkande på bifall till utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen slutad. Utskottets hemställan i *punkten 2* bifölls.

Beträffande vidare utskottets i *punkten 3* gjorda hemställan hade yrkats: 1:o bifall till nämnda hemställan; 2:o afslag derå och bifall till herr Janssons i Krakerud m. fl. i ämnet väckta motion; och 3:o bifall till herr Collanders vid betänkandet fogade reservation. Herr talmannen gaf propositioner å hvar och ett af dessa yrkanden i nu nämnd ordning och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till utskottets hemställan. Som votering likväl begärdes, upptog herr talmannen för bestämmande af kontrapositionen å nyo de båda återstående yrkandena, af hvilka det, som afsåg bifall till herr Janssons m. fl. motion, nu förklarades hafva de flesta rösterna för sig; men som votering äskades jemväl i fråga om kontrapropo-

tionen, skedde nu först uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

*Angående
förslag om
ändrad för-
delning af
brännvins-
medlen.
(Forts.)*

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående tredje punkten i bevillningsutskottets förevarande utlåtande n:o 9 antager yrkandet om bifall till herr Janssons i Krakerud m. fl. i ämnet väckta motion, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till den af herr Collander afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation.

I den omröstning, som anställdes enligt denna votering, afgåfvos 113 ja-röster och 90 nej-röster; och erhöill i följd häraf propositionen för hufvudvoteringen följande af kammaren godkända lydelse:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i tredje punkten af förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den af herr Jansson i Krakerud m. fl. i ämnet väckta motion.

Denna senare votering utföll med 122 ja mot 83 nej; i följd hvaraf utskottets hemställan jemväl i denna del af kammaren bifallits.

Punkten 4.

Med tillstyrkande af en inom Andra Kammaren af herr N. Wallmark i ämnet väckt motion, n:o 74, hemställde utskottet i denna punkt:

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida icke kongl. brefven den 3 december 1740, den 29 november 1743 och den 29 november 1839 om förbud emot införsel af brännvin till lappmarkerna lämpligen böra upphävas.

*Angående
upphäfvande
af gällande
förbud mot
införsel af
brännvin till
lappmar-
kerna.*

Mot vissa delar af utskottets motivering hade reservationer anmälts

Angående
upphäfvande
af gällande
förbud mot
införsel af
bränvin
till lapp-
markerna.
(Forts.)

af herr *Jansson* i Krakerud; samt af herr *Lundström*.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Ström: Herr talman, mine herrar! Då jag är af den öfvertygelsen, att det skulle vara till skada för lappmarksbefolkningen, om förbudet för införsel och försäljning af spritdrycker till lappmarkerna skulle upphävas, får jag, som representerar den största och folkrikaste af lappmarkskommunerna, nemligen Gellivara, yrka, att bevillningsutskottets hemställan måtte afslås och motionen ogillas.

Till belysande af frågan ber jag först att få uppläsa några handlingar, nemligen:

Utdrag ur en skrifvelse af 4 i denna månad från kyrkoherden i Arvidsjaurs församling, hörande till Piteå lappmark, herr M. T. Berlin, hvilken varit bosatt i lappmarkerna under 36 år, så lydande:

Att spritdrycker i allmänhet, och i synnerhet då de äro lätt åtkomliga, föra många, som göra bruk af dem, till moralisk och ekonomisk ruin, är en sanning, som ligger i öppen dag. Vår nu varande lagstiftning rörande rusdrycker går ju också ut derpå att genom stadganden och straffbestämmelser begränsa ej allenast tillverkningen utan äfven försäljningen och förbrukningen af dessa drycker, och hvarje inskränkning, som eröfras på dessa områden, anses med rätta för ett framåtskridande i god riktning och i nykterhetens intresse. Och då förbudet mot införsel och försäljning af bränvin i lappmarken tillkommit i samma syfte och fortfarande visar sig verksamt att förhindra dryckenskapslastens utbredande inom vår landsdel och dermed äfven undanrödjer tillfällen för lappmarksbon att genom utöfvande af denna last undergräfvä sin ekonomi, så blifver ett afskaffande af detta förbud detsamma som att taga ett stort steg tillbaka på den en gång beträdda vägen till minskande af rusdrycksförbrukningen och befordrande af nykterhet.

På den ort, från hvilken detta meddelande lemnas, och äfven på andra orter i lappmarken, hafva vi under en lång följd af år varit i tillfälle att iakttaga, hurusom just det nu af många klandrade förbudet varit ett kraftigt medel i ordningsmagtens hand att förebygga lönkrögeri och dryckenskapens tillväxt samt således i väsentlig mån medverkat dertill, att lappmarksbefolkningen och i synnerhet lapparne icke allt för mycket nedsjunkit i dryckenskapens elände. Då med öfverträdelse af införselförbudet följa böter och varans konfiskation, verkar i synnerhet den senare bestämmelsen afskräckande på sådana lågsinta personer, som snart sagdt gjort till sitt yrke att drifva oloflig handel med spirituosa och vilja intränga inom våra områden med rusdrycker. Och när dessa yrkesidkare oakadt den stränga påföljden af förbudets öfverträdande ändå dristat att försöka sin lycka och deras lager tagits i beslag, har vanligen denna åtgärd förtagit dem lusten att återkomma. Detta radikala sätt att med ens afväpna lönkrögare har äfven i många fall visat sig verksammare, än om de blifvit bötfälda för olaglig utskänkning och derefter, såsom vanligen sker, åttjont böterna vid länsfängelset. Gifvet är, att förbudets

verkningar äfven bero mycket af det nit, kronobetjeningen ådaga-lägger i fråga om dess efterlefnad, äfvensom af den skärpa, med hvilken domstolarna handhafva och tillämpa detsamma. I och för sig är förbudet godt och gifver ett väl behöfligt skydd mot bränvinsflodens inströmmande i lappmarken. Att det då och då öfverträdes, är nog en sanning, men icke får denna omständighet läggas till grund för dess afskaffande. Många andra föreskrifter öfverträdas äfven, men nog kunna de därför vara goda. Lappmarken med sin stora utsträckning och glesa befolkning och som må hända just därför af lönkrögare anses lemna större trygghet för deras oloffliga handel, än de kunna påräkna i tät befolkade bygder, behöfver fortfarande allt för väl det särskilda skydd, som införsel- och försäljningsförbudet af spirituosa lemna, på det dess befolkning må kunna värna sig för nyssnämnda inkräktare samt med sina små hjälpkällor i ro få utveckla sig och icke derunder genom lätt tillgång på rusdrycker blottställas för frestelsen till sedligt förfall och materiellt utarmande.

I den vid årets riksdag framlagda motionen i nu omskrifna fråga har man sagt oss, att det förbud, som enligt vår mening hittills skyddat oss från att icke allt för mycket öfversvämmas af rusdrycker, är föråldradt och bör afskaffas. I samma motion har äfven blifvit sagdt, att förbudet numera icke efterlefves eller beaktas, utan spritvaror, såsom konjak och bränvin, införas i lappmarken alldeles ogeneradt. Huru underlig denna utsago än förefaller oss, kunna vi likväl icke tro annat, än att den aktade motionären, efter sitt sätt att se saken, har i god mening framlagt motionen. Men på samma gång måste vi beklaga, att han icke synes hafva, innan han gick att uttala ett allmänt omdöme om införsel förbudets efterlefnad, försäkrat sig tillförlitlig kännedom om, i hvad mån samma förbud tillämpas inom de särskilda lappmarkssocknarna och hvilka verkningar deraf visat sig, utan i stället tagit för gifvet, att hvad som i det berörda hänseendet möjligen sker i en enda socken, nemligen Gellivara, äfven skulle tilldraga sig i alla öfriga socknarna. Hade motionären egt kännedom om huru härmed faktiskt förhåller sig inom lappmarken i sin helhet, så skulle han helt visst hafva uttalat sig på ett annat sätt och icke heller byggt sin motivering på så ohållbara grunder som de nyss anförda. Genom att låta tillämpningen af införsel förbudet allmänt uraktlåtas, såsom af motionen kan slutas, gifves äfven åt kronobetjeningen en förebräelse, hvartill den troligen ingenstädes gjort sig skyldig, icke ens i Gellivara. Så långt vår kännedom sträcker sig, hafva vi aldrig sett, att spritvaror ogeneradt fött införas i lappmarken, men väl att de tagits i beslag, så ofta det varit möjligt. I öfrigt hålla vi före, att då motionären ämnade framlägga ett förslag af så stor betydelse för lappmarksbefolkningens moraliska och ekonomiska lif, som det ifrågavarande onekligen är, hade han bort höra sig för, om denna befolkning också var villig att mottaga hvad han hade för afsigt att erbjuda. Vi äro öfvertygade om att en stor del — för att icke säga den största — både bland svenskar och lappar alldeles icke vill hafva fri införsel af rusdrycker, än mindre rättighet till deras försäljning.

*Angående
upphäfvande
af gällande
förbud mot
införsel af
bränvin
till lapp-
markerna.
(Forts.)*

*Angående
upphäfvande
af gällande
förbud mot
införsel af
bränvin
till lapp-
markerna.
(Forts.)*

Det är lätt att göra sig en föreställning om, hvilka följder skulle uppkomma, derest införsel förbudet upphäfdes. Såsom bekant är, leda många skogsvägar från kustlandet upp till lappmarkssocknarna, ofta på flere mils afstånd från kyrkoplatserna, der kronobetjeningen vanligen bor. Borttages införsel förbudet, så blefve dessa vägar för bränvinsmånglare af alla slag ypperliga farvägar, efter hvilka de skulle leta sig fram till timmerhyggen, lappvisten och andra aflägsset belägna ställen, der det under godt samförstånd med afnämare ginge lätt att utmängla rusdrycker. Under färden till och från dylika ställen hade de ingenting att frukta, äfven om de mötte länsmannen sjelf, ty uppforsling af spirituosa vore ju fri, och med förbudet mot den olofliga försäljningen komme de nog till rätta dels genom pålitliga kunder och dels genom många listigt uttänkta sätt att gå till väga vid försäljningen. Så länge införsel förbudet med risk af varans förlust kvarstår, afhåller det enligt sakens natur många från att med spritdrycker öferskrida lappmarksgränsen. Afskaffas deremot förbudet och införseln således frigifves, behöfver man visst icke ledas af fantasier för att i en sådan åtgärd spåra ett befordringssätt för krögeriets och dryckenskapens tillväxt.

Ännu värre blefve det, om äfven rätt till försäljning af spirituosa medgifves, såsom motionären begärt. Har rättigheten härtill en gång erhållits, så skola nog de komma, som göra anspråk på att få begagna den. Vi kunna då hugna oss med den utsigten att i sinom tid få se utskänkingsställen upprättade vid kyrkoplatserna i lappmarken. Till dessa kyrkoplats strömma stora skaror af befolkningen vid vissa tillfällen eller s. k. kyrkhelger för att besöka kyrkan, och der skulle då bränvinsutskänkning vara dem till mötes. Sådana fri- och rättigheter vill man nu gifva oss! Hvilket inflytande en sådan anordning komme att utöfva på den i allmänhet karakterssvaga lappmarksbon och i synnerhet på lappen med sitt okufliga bränvinsbegär, är lätt att inse.

Att det ifrågavarande förbudet verkat välgörande äfven i ekonomiskt hänseende, framgår af det redan sagda, enär genom förbudets tillvaro och tillämpning tillgången på spirituosa förhindrats och dermed äfven penningeutlägg för densamma. Upphäfves deremot förbudet, så inträda naturligtvis andra förhållanden, som verka i motsatt riktning, i det, ju lättare rusdryckerna kunna erhållas, ju mera penningar komma att offras på dem, hvilket naturligtvis skall bidraga att göra lappmarksbon fattigare än han är.

Transsumt.

Utdrag ur länsstyrelsens i Vesterbottens län yttrande, afgifvet 8 december 1877 till komitén för öfverseende af gällande bränvinslagstiftning, så lydande:

Genom kongl. brefven 29 november 1839 och 15 december 1848 är, på sätt här ofvan blifvit antydt, införsel och försäljning i lappmarken af bränvin, konjak, rom och arrack förbjuden, hvarifrån dock undantag för Lycksele socken sedermera blifvit gjordt genom kongl. brefvet den 21 december 1860. Om ock ifrågavarande förbud, på

sätt sig visat af förberörda kongl. bref, ursprungligen tillkommit för att söka från sedeförderf skydda den lappska befolkningen, hvilken numera utgör en ringa del af invånarne i länets lappmarks-församlingar, och om man äfven kan ifrågasätta, huruvida det må vara fullt rättvist, att inbyggarna i lappmarken icke skola uti ifrågavarande hänseende vara likställda med länets öfriga befolkning, så är det dock Kongl. Maj:ts befallningshafvandes på erfarenhet och kännedom om de goda verkningarna af nämnda förbud grundade, bestämda öfvertygelse, att detsamma bör fortfara.

Fredrika socknemän gjorde år 1872 hos Kongl. Maj:t underdånig framställning derom, att berörda förbud måtte, hvad Fredrika socken anginge, blifva till all kraft och verkan upphäfdt; men sedan såväl länsstyrelsen i skrifvelse den 10 april 1873 som konsistorium i Hernösand i underdånighet afstyrkt bifall till framställningen, blef detsamma af Kongl. Maj:t ogillad. Innan länsstyrelsen afgaf sitt utlåtande i berörda fråga, blefvo öfriga lappmarkskommuner, förutom Lycksele socken, äfvensom länsmännen i ämnet hörda; hvarvid med undantag af en kapellförsamling alla dessa kommuner och samtliga länsmännen mer eller mindre varmt förordade bibehållandet af ifrågakomna förbud. Kongl. Maj:ts befallningshafvande är förvissad, att resultatet skulle blifva detsamma, om tiden nu medgifvit vederbörande kommuners och kronobetjenters hörande i anledning af komiténs ofvanberörde skrifvelse.

Transsumt.

Utdrag ur Konungens befallningshafvandes i Vesterbottens län underdåniga utlåtande, i anledning af det utaf komitén för öfverseende af gällande bränvinslagstiftning den 20 december 1878 afgifna underdåniga betänkande, så lydande:

Kongl. finansdepartementet.
Inkom den 15 mars 1880.

Stormächtigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:t har, under den 23 maj förlidet år, i nåder anbefalt sin befallningshafvande i Vesterbottens län att, i anledning af det utaf komitén för öfverseende af gällande bränvinslagstiftning, den 20 december 1878, afgifna underdåniga betänkande, med förslag till författningar angående tillverkning och försäljning af bränvin, inkomma med underdånigt utlåtande; hvilken föreskrift Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande därför har nåden att nu fullgöra.

Jemte åberopande af de utaf länsstyrelsen i Vesterbotten afgifna, ifrågavarande ämne rörande yttranden, hvilka äro intagne i tredje häftet (sidorna 68—72) af komiterades betänkande och förslag till författningar angående tillverkning och försäljning af bränvin, hemställer Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande underdånigst, att det genom nådiga brefven den 29 november 1839 och den 15 december 1848 meddelade förbud mot införsel och försäljning i lappmarken

*Angående
upphäfvande
af gällande
förbud mot
införsel af
bränvin
till lapp-
markerna.*
(Forts.)

Angående
upphäfvande
af gällande
förbud mot
införsel af
brännvin
till lapp-
markerna.
(Forts.)

af brännvin, konjak, rom och arrack måtte, hurudan lagstiftningen angående brännvinsförsäljningen i öfrigt än ordnas, få fortfara; endast med det undantag, som i berörda hänseende blifvit gjordt för Lycksele socken, enligt kongl. brefvet den 21 december 1860. Det kan å ena sidan icke förnekas, att lappmarken derigenom är satt i ett slags undantagsförhållande, jemförd med öfriga landet, äfvensom att, förbudet oakadt, införsel af brännvin till lappmarken och oloflig försäljning derstädes af varan eger rum; men det är å andra sidan säkert: att lappmarken af nämnda undantagsförhållanden befinner sig väl, så i ekonomiskt som sedligt hänseende — fylleriförseelser och egentliga lagbrott, begångna under rusets inflytelse, så vanliga å nedre landet, förekomma ytterst sällan i lappmarken —; att den olofliga införseln och försäljningen af brännvin i lappmarken på senare tiden aftagit, ehuru den lika litet som krögeriet å nedre landet kan helt och hållet utrotas, huru man än må lagstifta i fråga om brännvinsförsäljningen; att, enär, på sätt här ofvan blifvit antydt, det är en känd och erkänd sak, att försvärad tillgång på rusdrycker är ett bland de verksammaste medlen till förekommande af deras missbruk, det för ingen del synes välbetänkt att för lappmarksbefolkningen underlätta åtkomsten af rusdrycker, som utgjort och utgöra öfriga landets kräfte i kroppsligt och andligt afseende; samt att den förlust af andel i de kontanta vinstmedlen för brännvinsförsäljningen, som sålunda skulle drabba lappmarkskommunerna, torde, om alla faktorer tagas med i räkningen, snarare kunna betraktas såsom en gifven vinst i mer än ett afseende, föranledd deraf, att brännvinsfloden ej sträckt sig till nyssnämnde kommuner.

Med djupaste vördnad, trohet och nit framhårdar Stormägtigste, Allernådigste Konung! Eders Kongl. Maj:ts underdånigste, tropligtigste tjänare och undersåte

Axel Wästfelt

J. Cygnæus.

B. Ljungberg.

Landskansliet i Umeå den 9 mars 1880.

Rätteligen transnumeradt ur kongl. finansdepartementets härstädes förvarade handlingar af den 25 februari 1885, intygar Stockholm riksarkivet den 13 mars 1897.

Ex officio

C. S. U. Sulfverstolpe,
arkivarie.

Vidimeras:

A. Gellin.

O. Lindblad.

Vidare får jag meddela, att jag, efter tagen kännedom af handlingarna i den vid 1890 års riksdag väckta frågan rörande utsträckning af förbudet för införsel af spritdrycker till lappmarkerna äfven till de för lapparne afsatta land i Jemtlands och Kopparbergs län, funnit, att herr G. Erikssons från Jemtland motion härom enhälligt tillstyrktes af båda kamrarnas tillfälliga utskott, som hade att afgifva utlåtanden, samt utan diskussion antogs af båda kamrarna, och att

Konungens befallningshafvande i Kopparbergs och Jemtlands lan tillstyrkte Kongl. Maj:t att fastställa riksdagsbeslutet, hvarvid Konungens befallningshafvande i Jemtlands lan yttrade: »Då den undantagslagstiftning, hvarom här är fråga, visat sig vara till lapparnes fördel och i väsentlig mån underlättar Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes bemödanden att skydda lapparn för samvetslösa affärsvänner, hvilka berusa honom för att sedan bedraga honom i handel, så har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande allt skäl att understödja Riksdagens framställning.» Sedan generaltullstyrelsen och kommerskollegium blifvit hörda samt yttrat, att transitotrafiken genom områdena i fråga lade hinder i vägen för ifrågasatta förbudets utsträckning i sin helhet, förklarade Kongl. Maj:t den 31 december 1894, att Riksdagens skrifvelse i saken ej föranledde till vidare åtgärd.

Slutligen får jag upplysa, att Lycksele socken år 1883 gjorde framställning till Kongl. Maj:t om att förbud för spirituosainförsel till Lycksele, som varit upphäfdt sedan 1860, å nyo måtte stadgas, då upphäfvandet af förbudet visat sig skadligt, samt att Konungens befallningshafvande i Vesterbottens lan förordade denna framställning, men att Kongl. Maj:t ej fann för godt att bifalla densamma.

Herr Wallmark framhåller särskildt i sin motion, att Gellivara nu blifvit en betydande plats, och att folket der likasom alla andra, hvilka bo ofvan om lappmarksgränsen, böra ega rättighet att hemtaga spritvaror utan att dermed blifva lagbrytare. Med anledning deraf ber jag att få uppläsa en skrifvelse och ett telegram till mig från Gellivara, hvaraf framgår, att åtminstone arbetarebefolkningen vid Malmberget ej är för förbudets upphäfvande.

Skrifvelsen, som är intagen vid herr Janssons reservationsanmälan mot utskottets motivering, lyder:

»Undertecknade vilja härmed värdsamt anhålla, det ni, herr riksdagsman, ville göra allt hvad på eder beror, att *icke* motionen angående upphäfvandet af införsel förbudet af spirituosa till Lappmarken måtte af Riksdagen bifallas; af det skäl att, om detta förbud upphäfves, helt säkert lönkrögeriet med dess förderfbringande och demoraliserande följer i ännu större skala kommer att tilltaga bland lappar och nybyggare-befolkningen; ty gifvet är, att risken att få varan konfiskerad samt straffpåföljden för införsel i stor mån verkat hämmande, hvilket äfven visat sig på denna plats under den senaste tiden, då kronobetjeningen mera kraftigt i saken ingripit, så ha högst få fall förekommit af insmuggling.

Skulle deremot denna lag upphäfvas, blefve fältet vidöppet för lönkrögerarne, emedan det blir *omöjligt* för kronobetjeningen med den glesa befolkning och Lappmarkens stora ytvidd att beifra saken och leda i bevis om försäljning, då högst två ting förekomma här om året. Af dessa skäl blir det *högst* nödvändigt, att förbudet kvarstår och till alla delar efterlefves, så vida vi ej vilja, att rusdryckernas forbannelser helt och hållet skola dränka Lappmarkens invånare.»

Skrifvelsen är försedd med 213 namnunderskrifter.

Telegrammet, som äfven är intaget vid herr Janssons reservationsanmälan, är af följande lydelse:

Angående
upphäfvande
af gällande
förbud mot
införsel af
bränvin
till lapp-
markerna.
(Forts.)

Angående
upphäfvande
af gällande
förbud mot
införsel af
bränvin
till lapp-
markerna.

(Forts.)

»Riksdagsman Ström, Stockholm.

Malmbergets befolkning, samlad till ett antal af cirka fyrahundra å allmänt möte i går för uttalanden angående motionen om införsel-förbudets upphäfvande, fattade efter en sakrik diskussion beslut om förbudets kvarstående.

Komiterade.»

Min tro är, att flertalet af lappmarksbefolkningen ej vill hafva förbudet upphäfdt, och att det endast är vissa af de i lappmarkerna bosatta fåtaliga ståndspersonerna som äro för upphäfvandet af förbudet.

Om Riksdagen nu skulle besluta, att skrifvelse om förbudets upphäfvande skall afåtas till Kongl. Maj:t, vore därför önskligt att, innan Kongl. Maj:t fattar sitt beslut, lappmarksbefolkningen blefve hörd och dervid finge afgifva sitt votum per capita eller åtminstone att kommunalstämmornas ordförande, i fall kommunalstämmornas yttranden inforrades, ålades att i protokollen intaga, huru många som röstat för eller emot förbudets upphäfvande, ty det torde nog hända, att innehafvare af större fyrktal, som i allmänhet torde vara spritdrycksvänner och därför för förbudets upphäfvande, kunna komma att öfverrösta flertalet, som torde vilja hafva förbudet kvar.

Jag yrkar nu emellertid ännu en gång, att bevillningsutskottets hemställan måtte afslås, och att motionen måtte ogillas.

Herr Kronlund: Herr talman, mine herrar! Den af herr Ström upplästa skrifvelsen från kyrkoherden Berlin synes mig innehålla åtskilliga missuppfattningar — missuppfattning rörande motionens syfte, i det han tror, att den åsyftar medgifvandet af fri försäljning af bränvin, och missuppfattning rörande ändamålet med importförbudet, i det han tyckes vilja af detsamma göra ett rusdrycksförbud och ett rusdrycksförbud, som skulle gälla en del af vårt land. Afsigten med importförbudet har ju varit att i en tid, då lappmarkens invånare hufvudsakligast utgjordes af nomader, söka från dem utestänga deras farligaste fiende, nemligen bränvinet. Men tiderna hafva ju väsentligen förändrats, sedan detta importförbud första gången dekretades eller för 150 år sedan. Till bränvinet har för lapparne kommit en ännu svårare fiende, nemligen civilisationen, odlingen och kulturen, som numera trängt nomadbefolkningen tillbaka till de otillgängligaste och aflägsnaste delarne af Lappmarken, under det att i de andra delarne odlingen och samfärdseln ökats betydligt. Den fasta befolkningen uppgick der till 42,000 invånare år 1890, under det nomaderna samma år utgjorde 3,200 personer. Det finnes hela stora lappmarkssocknar, der det ej finnes en enda nomadlapp; jag vill nämna Fredrika, Stensele och Dorotea. Det är ju klart, åtminstone är det det för mig, att under sådana förhållanden det med importförbudet afsedda ändamål alldeles totalt förfelas. Det var ju att skydda lapparne, och det träffar i stället den fast boende befolkningen. Om också vederbörande åklagare skulle vilja upprätthålla, strängt hålla på importförbudet, lägga dock lappmarkernas stora areal och de många nya kommunikationslederna oöfverstigliga

hinder i vägen därför. Man får ju komma i håg, att lappmarkerna innefatta en areal, så stor som en fjerdedel af Sverige. Och huru skall det kunna vara möjligt för åklagarne att under sådana förhållanden upprätthålla ett importförbud effektivt? Beslag verkställas i allmänhet, efter hvad vi veta, icke å andra införda spritvaror än sådana, som misstänkas vara afsedda för lönkrögeri, under det att de för husbehof afsedda få passera oanmärkta, en praxis, som efter mitt förmenande alldeles strider mot stadgandenas strängt rigtiga tolkning, men som dock betingas af omständigheterna. Denna tillämpning får i deras ögon, som träffas af förbudets verkningar, det vill säga beslag och dylikt, utseende af godtycke och orättvisa. Och nekas kan ju icke, att en sådan tillämpning skapar en olikhet inför lagen, som i hvarje fall måste anses förkastlig och blott verkar bitterhet och misstroende till dess rättmätighet.

Angående upphäfvande af gällande förbud mot införsel af bränvin till lappmarkerna.
(Forts.)

Nomaderna äro ett döende släkte och förtjena all medkänsla och all den hjälp vi kunna skänka dem. Men jag tror icke, att skyddet mot rusdryckerna för dem ligger i importförbud. Dess borttagande skulle enligt min åsigt icke alls införa någon bränvinsflod i deras nuvarande hemtrakt, dit, så vidt jag vet, sällan eller aldrig några spritvaror importeras; och jag grundar hvad jag nu säger på flerårig vistelse hos och beröring med lappmarksbefolkningen både i Vester- och Norrbottens län. För att befördra nykterhet bland lapparne har Kongl. Maj:t, efter riksdagsskrifvelse derom och med anledning af herr Dahlstedts motion, vidtagit den förändring i bränvinsförsäljningsförordningen, hvarigenom förbud stadgats mot utdelande af bränvin till lapparne vid handel och dylikt äfven utan betalning. Det är en åtgärd, som i mitt tycke betydligt mycket mera verkar till gagn för saken. Och i en skicklig och duglig åklagarecorps och skärpta straffbestämmelser för lönkrögeri tror jag bestämdt, att vi hafva mycket starkare skydd och värn för lapparne, som ju importförbudet afser att skydda, än någonsin i importförbud. Att, såsom en talare velat framhålla och belysa med telegram och dylikt, söka upprätthålla importförbudet vid Gellivara t. ex. är icke att gagna nykterhetens sak, utan tvärt om att befördra laglöshet.

Ja, herr talman, på grund af hvad jag nu anfört skall jag be att få yrka bifall till motionen och utskottets hemställan.

Herr Fredholm: Herr talman! Efter den siste talarens yttrande kunde det vara öfverflödigt, att jag uttalar mig i denna sak. Han framhöll, hvad jag ber herrarne observera, att den fråga, som här föreligger, än endast frågan om upphäfvandet af förbudet mot införsel af bränvin. Bränvinsförsäljningsförbud är faktiskt rådande i lappmarkerna. Och såsom samme talare påvisade, är hvad lapparne beträffar den största faran för missbruk af rusdrycker undanröjd dermed, att det i bränvinsförsäljningsförordningens 31 § finnes stadgadt förbud mot utdelande af bränvin äfven utan betalning vid handel med lappbefolkningen.

Jag har visserligen icke någon personlig erfarenhet af förhållandena deruppe, men de ledamöter af utskottet, som hafva sådan kännedom, hade intet att invända mot att man sökte få detta förbud

*Angående
upphäfvande
af gällande
förbud mot
införsel af
bränvin
till lapp-
markerna.
(Forts.)*

upphäfdt. Derjemte torde de herrar, som deltog i 1891 års riksdagsarbete, erinra sig, att vi då hade bland oss en person, som varit länsman deruppe i 40 år. Och denne förklarade, att det var absolut omöjligt att tillse, att förbudet efterlefdes, utan det öfverträdades alltjemt, och öfverträdelserna kunde icke göras till föremål för något åtal af brist på bevis. För öfrigt skall jag be att få göra herrarne uppmärksamma på ett annat betänkande, som står litet längre ned på föredragningslistan för i afton. Det är sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande om strängare straffbestämmelser mot lönkrögeri. Med detta betänkande följa såsom bilaga uttalanden af nästan alla våra landshöfdingeembeten, och det har framhållits af landshöfdingeembetena i de nordligare länen, att lönkrögeri der florerar i mycket vidsträckt grad, under det att landshöfdingeembetena i södra och mellersta Sverige uppgifvit, att lönkrögeri icke existerar i deras län. Hvad kan anledningen vara till detta? Jo, derom lemnar landshöfdingeembetet i Jemtlands län den upplysning, att det i mycket väsentlig grad beror på, att det i detta län ej finnes några lagliga försäljningsställen. I hela Herjedalen finnes sålunda intet enda och på hela Jemtlands landsbygd ej heller något. Detta förmenar landshöfdingeembetet vara en ganska väsentlig orsak till att lönkrögeri der florerar.

När man har de erfarenheterna, är det ju ganska naturligt, att man hoppas, som utskottet säger, att genom upphäfvande af ifrågasvarande införselsförbud sedligheten skall kunna befrämjas. Utskottet säger vidare: »ett absolut förbud mot införsel af spritdrycker till en ort måste, såsom af erfarenheten bekräftas, med nödvändighet medföra förbudets öfverträdande, hvaraf åter följer bristande aktning för lagarnes helgd, då dessas efterlevande ej kan upprätthållas». Att utskottet har fullt fog att säga detta, torde herrarne finna af den allmänt kända omständigheten, att, då Gellivarabanan invigdes, förbudet öfverträdades af åtskilliga rikets högsta embetsmän och riksdagens delegerade. Och detta kan ju ej vara rätta sättet att upprätthålla lagarnes helgd.

Emellertid har utskottet gått mycket försigtigt till väga. Utskottet har ej tillstyrkt, att förbudet omedelbart skall upphävas, ehuru vi trodde, att man utan fara skulle kunna föreslå något sådant, utan utskottet har i stället framhållit, huru viktigt det är, att i denna fråga lappmarkskommunerna jemte alla vederbörande myndigheter blifva hörda, och vi hafva ju i motiveringen uttryckligen uttalat önskvärdheten af att Kongl. Maj:t måtte infordra deras yttranden, innan Kongl. Maj:t beslutar någonting i saken.

Då sålunda det föreligger mycket goda skäl att göra en sådan framställning till Kongl. Maj:t, och då för öfrigt all möjlig försigtighet blifvit iakttagen, kan jag icke finna annat, än att man med mycket lugn kan rösta för utskottets hemställan, hvartill jag anhåller att få yrka bifall.

Herr Nordin i Hammerdal: Det är så mycket sagdt i nykterhetsfrågan nu, att man kan nästan känna sig litet virrig. Derfor vill jag icke inlåta mig på något längre anförande rörande densamma.

Men några omständigheter kan jag alldeles icke begripa, och därför har jag velat säga några ord i hopp att sedan få upplysning derom.

Jag kan omöjligen fatta, huru motionärerna och äfven utskottet kunnat tänka sig det såsom möjligt, att, sedan införsel förbudet blifvit upphäfdt, det skall införas mindre spirituosa i lappmarkerna än nu. Det är det ena, som jag omöjligen kan begripa. Jag tror tvärt om, att, om det blir tillräckligt med att det införas 100 procent mera än nu, det är bra.

Vidare vill jag fråga: är det en möjlighet, att mera spirituosa kommer att införas i lappmarkerna, sedan förbudet blifvit upphäfdt, skall det då icke också blifva mera dryckenskap och i följd deraf större förderf för de der stackars halfvilda människorna, lapparne deruppe? Man har nu talat både vidt och bredt om, att det mera ej skulle finnas så synnerligen mycket lappar der. Men detta är ett fullkomligt misstag. De äro mera trängda åt fjellbygden, det är sant, men de finnas dock kvar. Och det är lika nödvändigt att tänka på deras väl, fast de äro mera trängda uppåt fjellen nu, än hvad de voro, då förbudet tillkom på 1700-talet. Jag är också fullt öfvertygad om, att, lika nödvändigt som det varit att hafva förbudet under de omkring 160 år det funnits, lika behöfligt är det att äfven hädanefter hafva det kvar.

Angående upphäfvande af gällande förbud mot införsel af bränvin till lappmarkerna.
(Forts.)

Nå, kommer det nu mera spirituosa in i lappmarkerna, sedan förbudet blifvit upphäfdt, säger man, har det ändå ingen fara med sig, ty försäljning deraf är ej lof gifven. Men, mine herrar, är det ej besynnerligt, att man kan föra ett sådant språk? Ha herrarne någonsin hört, att, sedan bränvin blifvit infördt till städer eller landsbygd, det blifvit något öfver af det? Nej, jag tror att man supit, tills det tagit slut. Så kommer väl äfven att blifva händelsen här. Men, svarar någon, man får ju ej upprätta lönkrogar. Ja, hvad lönkrogar beträffar, upprätta de sig sjelfva. Man behöfver ej stifsta lag derom. Sådana hafva funnits i hela vårt land, fast det varit förbud mot dem. Och det är alldeles tydligt, att ju mera spirituosa som införas i denna olyckliga landsdel, i lappmarkerna deruppe, ju flera lönkrogar komma att uppstå. Att der skulle bildas lagliga krogar — det tror jag icke. Jag tror icke, att befolkningen i lappmarkssocknarna är så djupt sjunken, att den skulle börja arbeta på att anordna sådana. Men alldeles säkert är, hvad som icke göres på den vägen kommer att göras på lönkrögeriets väg. Jag känner något lapparnes ställning. Jag har sett deras sorgliga lif under dryckenskapens inflytelse. Och om en bön kan hjälpa något här, vill jag bedja för dessa stackars människor, att ej det ödet må öfvergå dem nu, att man tager bort förbudet mot införsel af bränvin.

Sedan jag nu yttrat min tanke i saken, skall jag be att få yrka afslag å så väl motionen som utskottets hemställan.

Herr Lundström: Herr talman, mine herrar! Då jag i utskottet deltagit i behandlingen af herr Kronlunds motion och äfven biträdt det slut, hvartill utskottet kommit, ändock jag för min eskilda del icke i allo gillar ett och annat i utskottets motivering, finner jag mig föranledd att begära ordet med anledning af den siste

*Angående
upphäfvande
af gällande
förbud mot
införsel af
bränvin
till lapp-
markerna.*

(Forts.)

talarens yttrande. Han sade, att det var åtskilliga saker, som han icke kunde förstå, och särskildt den uppfattning, som utskottet skulle hafva uttalat, att mindre myckenhet rusdrycker skulle komma att införas i lappmarken, derest förbudet mot införsel upphäfdes. Jag kan icke finna, att utskottet uttalat den mening, att mindre myckenhet rusdrycker då skulle komma att införas. Men den, som har någon närmare kännedom om förhållandena och huru det går till i verkligheten, kan icke heller gerna föreställa sig, att förbudets upphäfvande skulle medföra, att mera rusdrycker komme att införas än nu.

Orsaken, hvarför jag trodde, att man kunde bifalla det här ifrågasatta skrivelseförslaget, är den, att motionären inskränkt sin begäran derhän, att man endast skulle anhålla, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande och pröfva, huru vida dessa urgamla föreskrifter numera på grund af förändrade förhållanden skulle kunna upphävas.

Herrarne må tro, att för 150 år tillbaka såg det helt annorlunda ut i lappmarken än nu. Då var största delen af befolkningen af lapps nationalitet, nu deremot är förhållandet helt annorlunda, nu är det den svenska befolkningen, den bofasta befolkningen, som utgör det vida öfvervägande flertalet; och man skall väl dessutom tänka sig, hvilken skillnad i afseende å kommunikationer, som uppstått sedan dess. Det har ju byggts en jernväg, som går fram till en betydande plats i norra delen af lappmarken, men det har icke framställts någon begäran om att få till stånd sådana föreskrifter, hvarigenom man skulle förhindra, att på denna jernväg rusdrycker kunde införas till den ort inom lappmarken, dit de kunna vara adresserade. Man skall tänka sig, att det går turistleder upp igenom lappmarkerna, och skulle det verkligen då vara lämpligt att envist hålla på ett förbud, hvarigenom till och med enskilda resande skulle förhindras att föra med sig någon kvantitet af rusdrycker.

Jag är en särdeles ifrig nykterhetsvän och har här i kammaren arbetat för att få till stånd lokalt veto, så att, när det uppstår fråga om inrättande af försäljningställen, de å platsen bosatta skulle genom omröstning ega bestämma om den saken. Men här är fråga om att gå ännu längre, här åsyftas att stadga förbud för den enskilde mot införande för sitt eget behof af spirituosa till lappmarken.

Man har här uttalat fruktan för, att hvad som dit införes skulle användas å lönkrogar och åstadkomma allt möjligt oskick, men man har då icke tänkt på, att personer finnas, som också införskaffa spritdrycker för egen del och använda dem på sådant sätt, att det icke kan gifva anledning till klander. Den skrift, som af den förste talaren i ämnet upplästes här, återför mycket lifligt i mitt minne en händelse. Det var en gång ett stort sammanträde, en komité samlad uppe i Arvidsjaur, och då anordnades en festmiddag för alla ombuden. Jag kom dervid att sitta vid samma bord som den kyrkoherde, hvilken afsändt den nämnda skrifvelsen. Han var af värden ombedd att se till, att gästerna skulle få sina glas väl fyllda, och vid utförandet af detta värf kom han i kontrovers med mig, ty han tyckte, att jag var alltför asketisk, då jag icke ville tömma mitt glas. Vid ett

annat bord satt kronolänsmannen och fylde glasen åt gästerna der. Detta var dock förbjuden frukt på förbjudet område.

Man kan icke vänta, att man skall få synnerlig respekt för lagen, när man med egna ögon ser, att det går till på det sättet, och det måste ju alltid gå till på det sättet, åtminstone kan jag icke begripa, huru denna lag skulle kunna göras effektiv, huru man skulle kunna bevaka gränsen utefter ett så vidsträckt område som lappmarken med alla dess införselvägar, huru man skulle kunna anordna en polis-kordong så ogenomtränglig, att ingen skulle kunna insmuggla sprit-drycker dit. Den polis, som finnes i Stockholm, tror jag icke skulle vara tillräcklig för ett sådant ändamål.

Enligt min tanke skulle förhållandena genom en förändring icke egentligen förbättras annat än i det afseendet, att folket der uppe icke behöfde med sina egna ögon se, att dag efter dag lagöfverträdelser ske, utan att derå följer vare sig åtal eller beslag, så ofta som anledning dertill än förefinnes. Ty jag är öfvertygad derom, att, om myndigheterna skulle kunna anställa åtal för alla de förseelser, som i detta fall verkligen förekomma, man skulle få ett förskräckligt stort antal lagbrytare inom lappmarken.

Jag tror, att, om vi vilja vinna något för nykterhetssaken, vi icke böra fasthålla vid detta förbud, eftersom det visat sig, att det är ett förbud, som faktiskt existerar endast på papperet, ett förbud, som icke kan göras effektivt och som, säga hvad man vill, troligen icke har det öfvervägande flertalet af lappmarkernas befolkning på sin sida. Om man vill se förståndigt på saken, får man äfven med tanke på nykterhetssakens bästa medgifva, att det kan gå an att låta en sådan föråldrad lag falla.

Vi skola komma i håg, att bevillningsutskottet här särskildt uttalat, att både myndigheterna och kommunernas invånare der uppe i lappmarken måtte höras, innan Kongl. Maj:t fattar sitt beslut. Är det då så, att derifrån komma sådana uttalanden, som här förekommit, och är det så, att myndigheterna finna, att i några särskilda fall må kunna göras inskränkingar, såsom när på åtskilliga trakter större arbetaremassor äro samlade, t. ex. vid jernvägsbyggnader eller dylikt, så må ju myndigheterna och Kongl. Maj:t pröfva frågan och förfara därefter.

Jag har mycket väl förstått, att man skulle komma med klander mot de nykterhetsvänliga medlemmarne af bevillningsutskottet, derför att de hafva gått motionären till mötes, och detta klander kunna de godt bära. Ty då man vet, att för nykterhetssaken ingenting vinnes genom bibehållande af en lag, som icke kan göras effektiv och icke kan efterlefas på grund af nu förändrade förhållanden, utan tvärt om verkar i den riktningen, att lagen icke får den aktning och öfverheten den respekt, som vi alla böra hysa för dem, då bör man i alla fall medgifva, att en skrifvelse i fråga om detta förbuds borttagande må till Kongl. Maj:ts aflätas.

Jag förblir ense med utskottet i dess uti betänkandet gjorda uttalande.

Häruti instämde herrar *Göransson, Wallmark* och *Olsson* i Sörnus.

*Angående
upphäfvande
af gällande
förbud mot
införsel af
brännvin
till lapp-
markerna.
(Forts.)*

Angående
upphäfvande
af gällande
förbud mot
införsel af
bränvin
till lapp-
markerna.
(Forts.)

Herr Dahlstedt: Jag beklagar, att influensan farit så illa fram med mig under senare tiden, att jag svårligen torde kunna göra mig hörd. Jag ber därför om öfverseende och tålmod, då jag nu går att yttra några ord i ett ärende, som särskildt rör lappmarken. Det förefaller mig nemligen icke underligt, om kammarens ledamöter begära, att jag såsom lappmarks-representant skall yttra mig i föreliggande fråga.

Såsom vi alla känna, rör sig frågan här om ett förbud mot införsel och, såsom det heter uti våra lagböcker, »försäljning» af bränvin i lappmarken. Hvad nu *försäljningen* beträffar, så är, såsom också bevillningsutskottet säger i sin motivering, förbudet med afseende derå redan upphäfdt genom kongl. förordningen angående vilkoren för försäljning af bränvin m. m., hvadan således nu ifrågasvarande kongl. bref ej mera ega tillämplighet annat än i fråga om *införsel* till lappmarkerna af spritdrycker.

Jag kan icke neka mig tillfället att, för att herrarne må bättre förstå innebörden af denna fråga, i korta ordalag påpeka förhållandena inom lappmarken, sådana de voro, när detta förbud tillkom, och sådana de äro nu.

Lappland beboddes för 150 år sedan nästan uteslutande af lappar, endast några få nybyggare hade börjat slå sig ned inom lappmarkens gränser. Jag vill taga ett nära till hands liggande exempel från den trakt, der jag bor. I Vilhelmina lefde för 150 år tillbaka endast ett 20 eller 30-tal nybyggare, då deremot socknen hade ända till öfver 300 lappar. Lapparne voro på den tiden i hög grad okunniga, ja, nära nog hedningar, som ännu hade mycken kärlek till sina gamla afgudar och i alla händelser mera trodde på spåtrumman och trolltrumman än på den kristna läran, i hvilken de hade liten eller ingen insigt.

Mellan de inflyttade svenskarne och lapparne uppstod så småningom en liflig byteshandel. Nybyggarne forslade upp inom lapplandsgränsen allehanda förnödenheter, som lemnades åt lapparne i utbyte mot renhudar, renkött och äfven levande ren kreatur. Bränvinet var på den tiden fritt såsom hvarje annan handelsvara; man fick sälja deraf huru mycket som helst. Det visade sig snart, att lapparne, dessa naturbarn i fjellen, voro lätt åtkomliga för bränvinet. Ett outsläckligt begär efter »jokkis» grep lappen, och de obarmhertiga nybyggarne begagnade sig på det skamlösaste sätt deraf. Det hände till och med, att lappen, då han började blifva berusad, drefs derhän af rusdrycksbegäret, att han för att få en sup skänkte bort en och till och med flera renar. På detta sätt blefvo lapparne alldeles utplundrade af inflyttade samvetslösa människor, som ockrade på deras rusdrycksbegär.

Enligt offentliga handlingar, som jag haft tillfälle att se i riksarkivet och som åtföljde såsom bilagor de kongl. bref, hvarom fråga är, gick det slutligen så långt, att hela lappbyar och lappsocknar, som förut varit burgna, blefvo totalt utblottade på allt. Hvad inflytande, ett sådant lif skulle hafva på seder och moral bland ett sådant naturfolk, är lätt att förstå.

På initiativ hufvudsakligen af direktionen för ecklesiastikverket

i lappmarken, af kyrkoherdarne derstädes samt domkapitlet i Hernösand äfvensom af öfriga myndigheter der uppe kom den nu gällande lagstiftningen för lappmarken till stånd.

Det är klart, att ett absolut förbud mot införsel och försäljning af bränvin i lappmarken under de förhållanden, som nu skildrats, skulle hafva den största betydelse. Också omdanades med förbudets införande lappmarkens förhållanden i hög grad: dryckenskapen aftog, nykterheten befrämjades raskt, lapparne tilltogo i välmåga och förkofrade sig i yttre välstånd.

Men förhållandena äro, såsom här blifvit påpekadt, annorlunda i våra dagar. Lappmarken har omgestaltats och är till stor del nu ej lappmark mer än till namnet, och större delen af befolkningen är icke längre lappar. I Vilhelmina finnes det nu 5,500 svenskar och något öfver 500 lappar; i Åsele, Dorothea och Fredrika, som förr voro verkliga lappsocknar, finnes numera icke en enda lapp kyrkoskrifven. Enahanda är förhållandet äfven med andra socknar inom lappmarken. I Vesterbottens län finnas för närvarande icke fullt 1,700 lappar, men befolkningens hela antal i detta läns lappmarker utgör omkring 24,000 personer. Förhållandena ha således i mångt och mycket utjemnat sig till likhet med förhållandena i nedre delarne af landet. Ju mera förbättrade kommunikationer ha kommit till stånd och landsvägar blifvit anlagda i alla möjliga rigtningar, dess mera ha förhållandena utvecklats till likhet med dem, som äro rådande i andra delar af vårt land. Då denna undantagslagstiftning kom till stånd, fick man köpa bränvin, liksom man nu köper ett kilo kaffe och socker. Nu fins deremot en ny bränvinslagstiftning, som skyddar mot missbruk och öfverträdelser. Derfor ha vi nu ej samma behof af särskildt skydd som på den tiden. Lönkrögeri straffas nu med böter och i vissa fall till och med med fängelse. Med fäst afseende på dessa förändrade förhållanden kan ju med största skäl ifrågasättas, huru vida icke ifrågavarande förbud nu *kan* och *bör* anses vara antiqveradt. Men, hör jag någon invända — och der komma vi verkligen till en högst vigtig sida af denna fråga — om lagen ändock, låt vara att den i vissa fall kan anses vara antiqverad och bör så anses, i något enda fall kan bereda skydd för de stackars lapparne, så böra vi bibehålla den.

Ja, mine herrar, *om* den skyddar lapparne, *om* jag för min del — jag har bott i mellersta delen af Vesterbottens lappmark i 14 år — kunde få klart för mig, att denna undantagslagstiftning i någon den ringaste mån lemnade lappen *skydd*, då skulle jag vara den ifrigaste att arbeta för lagens bibehållande. Men så är icke förhållandet. Och jag frågar Eder, mine herrar: kan en lag, som hela lappmarksbefolkningen betraktar som om den ej finnes till, *kan* en sådan lag skydda lappen? Kan en lag, som icke mera efterlefves, lemna skydd? Jag tror det ej. I hela lappmarken finnes det ock — jag tror mig kunna påstå det — i allmänhet taget lika mycket bränvin som annorstädes på landsbygden. Vill lappen, då han på våren reser till fjells, taga med sig sin kutting fylld med spritdrycker, så får han sådana lika lätt innanför som utanför lappmarksgränsen. Detta förbud för-

*Angående
upphäfvande
af gällande
förbud mot
införsel af
bränvin
till lapp-
markerna.
(Forts.)*

*Angående
upphäfvande
af gällande
förbud mot
införsel af
brännvin
till lapp-
markerna.
(Forts.)*

svårar således icke för lappen åtkomsten af sprit inom lappmarken. Men om det ej gör detta, så har förbudet ej heller någon betydelse.

Men — och nu kommer jag till en mycket viktig sida af frågan, en sida, som jag ej kan lemna obeaktad — deremot verkar förbudet så mycket mera demoraliserande på den svenska befolkningen och på allmänheten i hela lappmarken. Då jag kom till lappmarken för 14 år sedan, förvånade jag mig mången gång öfver att finna, huru förskräckligt det söps på dessa lappmarksplatser. Det söps så, att jag ej på något annat ställe sett ett sådant suplif som det. Jag satte mig då i spetsen för dem inom församlingen, som gjort till sin uppgift att få fast lönkrögarna; och jag arbetade ifrigt för detta mål.

Men, mine herrar, jag gjorde dervid den sorgliga erfarenheten, att det var förfärligt svårt att få fast lönkrögarna. Och hvarför? Jo, just därför, enligt hvad jag bestämdt håller före, att denna undantagslagstiftning för lapparne, hvilken blott existerar till namnet, men icke till gagnet, har verkat derhän, att det numera icke anses för skamligt att tillhöra lönkrögarnes förderliga liga. Befolkningen är, för att få hvad den behöfver för sitt husbehof, rent af — hänvisad till lönkrögeri, och den känner sig därför solidarisk med lönkrögarna. Jag känner bönder, hemmansegare af den mest aktningvärdas beskaffenhet, som absolut icke vilja säga hvad de veta, när det gäller att få en lönkrögare fäld. Detta har förekommit mig märkvärdigt. Och hvad är då saken dertill? Jo, litet hvar bland allmänheten der uppe vet med sig, att man då och då har medfört en större eller mindre kvantitet spirituosa, vare sig så, att man fått den utanför lappmarksgränsen eller innanför denna af dessa handtlangare, som det fins så godt om i lappmarken. Visserligen har man skaffat sig varan för sitt husbehof, men att införa brännvin för eget behof är ej mera tillåtet än att införa brännvin, som är afsedt till försäljning. I följd häraf har i detta afseende uppstått denna solidaritetskänsla, som jag funnit vara så genomgående och allmänt utbredd i lappmarken.

Nu tror jag, mine herrar, att vi kunna vara öfverens om, att en lag, som alstrar något sådant, är sämre än ingen lag alls. Den lagen lemnar numera ej det ringaste skydd för lappen såsom den ursprungligen gjorde, men den demoraliserar i stället hela befolkningen. Detta, mine herrar, är min erfarenhet, och jag har många gånger känt mig i hög grad upprörd öfver att se och erfara hvad jag nu påpekat. Det är ett faktum, att det i stugorna i lappmarken finnes jemförelsevis lika mycket brännvin som på landsbygden i öfriga delar af landet. Ja, jag har funnit spirituosa i fjellens öfversta vrår, 15 à 20 mil upp mot norska gränsen från lappmarksgränsen räknadt.

Vi veta ju, att spriten är nyttig i många afseenden; det kan ingen förneka. Den användes t. ex. i det bättre köket till bakning. Och i lappmarken har det sedan gammalt funnits s. k. huskurer, i hvilka brännvin ingår såsom den största och viktigaste beståndsdel. Det förefaller mig då verkligen upprörande, att den eljest laglydiga, goda och praktiga lappmarksbefolkningen, som ofta har 5, 10, 15 eller 20 mil, ja, derutöfver, och detta på obanade stigar — t. ex. i Tärna socken i Vesterbottens län — till läkare och apotek, skall nödgas lefva under känslan af att den gör sig skyldig till lagbrott

blott därför, att den skaffar sig så mycket sprit, som erfordras till husmedicin. Det är upprörande, att dessa menniskor skola tvingas till att *i smyg* skaffa sig det, som verkligen kan för dem vara absolut nödvändigt, skola tvingas till lagbrytare inför en lagstiftning, som är föråldrad, som icke efterlefves och *icke kan* efterlefvas.

Mina af sjukdom medtagna krafter tillåta mig ej att längre fortsätta. På grund af den erfarenhet, jag har från lappmarken, och den lifliga öfvertygelse, jag hyser om förbudets rent af skadliga verkningar nu för tiden, vill jag sluta mitt anförande med att yrka bifall till utskottets förslag. Hvad har utskottet begärt? Jo, endast en utredning af frågan, en jag ville nästan säga blygsam framställning till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huru vida ej dessa gamla kungabref nu kunde upphävas. Utskottet framhåller ju äfven i sin motivering, att vederbörande lapplandskommuner och myndigheter i Norrland böra lemnas tillfälle att i frågan yttra sig. Det är således ej så mycket, som begäres. Det förefaller mig som att vi med godt samvete kunna vara med härom.

Herr talman! På dessa skäl — och framför allt på grund af den nuvarande förbudslagens demoraliserande verkan — yrkar jag bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr Persson i Tällberg: Jag har endast begärt ordet för att få till protokollet antecknad, att jag för min ringa del ej kan vara med om utskottets förslag. Ty huru varmt det än har talats till försvar för att denna bestämmelse skulle upphävas, hyser jag dock den största farhåga för att det skall komma att blifva ett verkligt elände deruppe bland lapparne, om förbudet upphäfves.

Här hafva nu i broderlig förening en predikande lekman och en statskyrkans prest talat mycket varmt för att förbudet måtte upphävas, och jag kan icke annat än i herrarnes minne återkalla och understryka, att herr Dahlstedt, som är en statskyrkans prest, yttrat, att det nu har inträdt helt andra förhållanden än de, som existerade då förbudet tillkom. Då voro lapparne, sade han, hedningar, som dyrkade afgudar samt voro hemfallna åt vidskepelse; men nu hafva de blifvit kristna, och därför behöfva de sitt bränvin. Detta förefaller mig något hemskt.

Den nämnde talaren har äfven enligt mitt förmenande uttalat ett det skarpaste klander emot ordningsmagten och den allmänna åklagaremagten i våra nordligaste län, då han talade om, att lönkrögeriet florerar nästan öppet och att det tolereras af allmogen. Detta innebär ett klander emot åklagaremagten, som jag knappast kan fatta, ty i den trakt, jag tillhör, äro förhållandena helt annorlunda. Jag är öfvertygad om att, i fall det är så stäldt, som han påstått, det endast gäller att hålla efter åklagaremagten och se till, att den gör sin skyldighet, då förhållandena helt säkert skola blifva annorlunda än de nu äro.

Jag har endast velat säga detta för att freda mitt samvete och på samma gång tillkännagifva, att jag omöjligen kan vara med om förbudets upphäfvande.

*Angående
upphäfvande
af gällande
förbud mot
införsel af
bränvin
till lapp-
markerna.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å såväl nämnda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Votering blef dock begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i fjerde punkten af förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets omförmälda hemställan.

Omröstningen visade 150 ja och 51 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Om införande af det proportionella valsättet vid val inom Riksdagens kamrar.

Punkten 5.

Lades till handlingarne.

§ 2.

Härefter föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 3, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 75 riksdagsordningen.

Uti en från Andra Kammaren till utskottet hänvisad motion, n:o 147, hade herr *J. Nydahl* väckt förslag om införande af det proportionella valsättet vid val inom Riksdagens kamrar; men hemställde utskottet, att motionen ej måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Herr Nydahl begärde ordet och yttrade: Utskottet har uttalat sig gillande om syftmålet i min motion, men har dock afstyrkt densamma, emedan den af mig föreslagna valmetoden icke syntes utskottet »uppfylla de fordringar, man bör ställa på en praktiskt användbar valmetod». Ja, det kan ju hända, att utskottet har rätt i denna sin uppfattning och att den af mig förordade valmetoden ej är så enkel och så säkert verkande, som den förefaller mig vara.

Jag har icke heller gjort mig några synnerligen stora illusioner angående förslagets öde vid denna riksdag. Min afsigt har endast varit att lemna ett litet bidrag till den viktiga och svåra frågans lösning genom att underställa Riksdagens pröfning ett förslag, som, så vidt jag kan förstå, *verkligen är* mera praktiskt användbart än

något af de förslag i frågan, som hittills framkommit och hvilka jag varit i tillfälle att taga kännedom om.

Jag har således icke väntat, att utskottet skulle tillstyrka bifall till min motion, — på sin allra högsta höjd, att det i anledning af motionen skulle tillstyrkt en skrifvelse till Kongl. Maj:t i ämnet. Men hvad jag med visshet hade väntat, det är, att utskottet, som ju icke har någonting emot sjelfva saken, men säger sig finna den föreslagna valmetoden vara otillfredsställande, i sitt betänkande skulle hafva påvisat de brister, hvarmed denna metod enligt utskottets förmenande är behäftad, eller, med andra ord, att det skulle hafva underkastat densamma en verklig *kritik*, som kunde blifvit till ledning vid ett fortsatt arbete på problemets lösning. Detta har utskottet emellertid icke gjort, utan har det inskränkt sig till att förklara, att »redan de exempel, hvilka i motionen blifvit anförda på förslaget tillämpning, ådagalägga dess svaghets; »och tydligt är», fortsätter utskottet, »att förslaget skulle visa sig ännu mindre tillfredsställande vid tillämpning på mera invecklade fall». Men något *bevis* för riktigheten af detta påstående har utskottet ej ansett sig behöfva pretera.

Om införande af det proportionella valsättet vid val inom Riksdagens kamrar.
(Forts.)

Det var, herr talman, endast för att anmärka denna utskottets, om jag så må säga, underlåtenhetssynd, som jag begärde ordet, ty något yrkande har jag ej att framställa.

Herr Ljungman anförde: Jag tror icke, att utskottet i detta fall har någon underlåtenhetssynd på sitt samvete, ty det är i verkligheten så uppenbart, att motionärens förslag ej innebär en fullt tillfredsställande lösning af svårigheterna i denna fråga, att näppeligen några särskilda bevis därför ytterligare behöfvas. Det är t. ex. alldeles gifvet, att, om detta förslag skulle komma att tillämpas, valen till de ständiga utskotten skulle behöfva fortsättas i flere dagar, innan de hunne afslutas. Jag bortser då alldeles ifrån att förslaget formulering icke är så omsorgsfullt utarbetad, att det skulle kunna komma i fråga att antaga en ny lydelse af 75 § riksdagsordningen, sådan som den nu af motionären affattats.

Hvad beträffar den af motionären nu uttalade fordran, att utskottet borde hafva underkastat hans förslag en detaljgranskning och uttänkt alla de möjligheter, som dervid kunde förefinnas, så får jag säga, att det hade varit att mindre väl använda tiden. Den, som skall utarbeta ett dylikt förslag och kunna föra det framåt, måste hafva speciel fallenhet och tid att egna sig deråt. Men under ett ansträngande riksdagsarbete, då ju äfven andra göromål än behandlingen af en ensam specialfråga åligga en riksdagsman, kan man omöjligen begära, att utskottet skall hafva tid att arbeta på att föra en dylik fråga framåt. Svårigheterna att lösa densamma framgå nogsammt af erfarenheten från främmande länder, der man i så många år arbetat på att lösa detta problem, utan att lyckas. Jag underskattar ingalunda de förtjenstfulla försök, som från svensk sida gjorts att få frågan löst på ett tillfredsställande sätt, men jag anser dock att det ännu icke lyckats de få svenskar, som egnat sig deråt, att öfvervinna de med målets nående förenade stora svårigheterna.

Enligt mitt förmenande bör därför motionären vara tillfredsställd med, att motionens *syfte* blifvit af utskottet gilladt. Man får väl hoppas, att framtiden skall lyckas att åstadkomma en lösning, samt att de personer, som hafva tillfälle att egna sig åt ett dylikt studium, skola omsider förmå att föra frågan framåt till målet.

Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

*Angående
delning af
Hernösands
stift.*

Slutligen föredrogs sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 5, i anledning af *dels* Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar med afseende å delning af Hernösands stift, *dels* och Kongl. Maj:ts proposition n:o 21 med förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 2 och 5 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863.

Med tillstyrkande af hvad Kongl. Maj:t i sådant afseende föreslagit, hemställde utskottet i *punkten 1*:

»*dels* att Riksdagen må medgifva, det Vesterbottens och Norrbottens län må från den 1 januari 1898 fränskiljas Hernösands stift för att bilda ett särskildt stift, samt att för aflönande af biskop i det nya stiftet må af biskopslöneregleringsfonden användas högst 13,500 kronor årligen;

dels att för bestridande af kostnaden för aflönande af konsistorie-notarie, amanuens och vaktmästare vid det nya domkapitlet må beviljas ett ordinarie anslag af 5,100 kronor, deraf till notarien 3,000 kronor, till amanuensen 1,600 kronor och till vaktmästaren 500 kronor;

dels att för hyra af lokal och vaktmästarebostad må anslås ett årligt belopp af 1,500 kronor;

dels att såsom ersättning för den minskning i inkomst, som genom den ifrågasatta stiftsdelningen skulle drabba notarien vid Hernösands domkapitel till följd af förlusten af sportelinkonsterna från Vesterbottens och Norrbottens län, må beviljas ett årligt anslag af 1,500 kronor;

dels att Riksdagen må å extra stat för år 1898 såsom ersättning till nuvarande amanuensen vid domkapitlet i Hernösand för den minskning i hans inkomst, som i anledning af den föreslagna delningen af Hernösands stift skulle uppstå genom upphörande af det från lappmarks ecklesiastikverk till honom nu utgående anslag, anvisa 600 kronor;

dels för anskaffande af möbler, inventarier m. m. för expedition-lokalen vid det nya domkapitel, som, enligt förslaget om berörda stifts delning, skulle komma att upprättas i Luleå, anvisa å extra stat för år 1898 ett anslag af 3,500 kronor.»

Häremot hade reservation anmälts af herrar *Månsson, Larsson* i

Mörtlösa och *Anderson* i Tenhult, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa om afslag å Kongl. Maj:ts förevarande framställningar.

*Angående
delning af
Hernösands
stift.
(Forts.)*

I fråga härom anförde nu:

Herr Larsson i Mörtlösa: Herr talman, mine herrar! Det kan visserligen icke förnekas, att skäl förefinnas för delning af Hernösands stift och inrättande af en stiftsstyrelse i staden Luleå för de två nordligaste länen, men jag tror dock för min del att man öfverskattat betydelsen af de skäl, som anförts härför, äfvensom att man öfverskattat förmågan hos den man, som skulle beklåda platsen i fråga.

I den kongl. propositionen anföres, att i flere församlingar i lappmarken icke ens hälften af de i skolåldern varande barnen skulle erhålla någon undervisning, men kan man väl tänka sig, att den nye stiftschefen skulle göra någon väsentlig förändring i detta förhållande? Det tillhör väl egentligen presterskapet, folkskoleinspektörerna och folkskoleläraryn.

Vidare heter det, att i flere af de till lappmarken hörande församlingarne finnes ett icke ringa antal vuxna personer, som icke blifvit konfirmerade, emedan de sakna icke blott kristendomskunskap utan äfven läskunnighet, och hvilka lefva i vilda äktenskap. Äfven här fruktar jag, att den nye stiftschefen icke skulle kunna åstadkomma någon väsentlig förändring. Vi veta ju, att här i Stockholm finnes en särskild stiftsstyrelse, men jag fruktar dock, att sedligheten icke här är bättre än på andra ställen.

Hvad beträffar kostnaden, så är också denna väsentlig. Den upptages till 22,200 kronor årligen, och detta är icke någon obetydlig summa.

Jag anser för min del, att man nu bör vidhålla den mening, som Andra Kammaren flere gånger förut har uttalat, eller att en delning af Hernösands stift bör ske endast i sammanhang med en reglering af stiftet i södra delarne af riket, exempelvis af Kalmar och Visby stift eller af Kalmar och Vexjö stift. Kalmar och Vexjö stift hafva 140 pastorat och 255 socknar, under det att Linköpings stift har 149 pastorat och 205 socknar och Lunds stift icke mindre än 239 pastorat och 437 socknar. Jag för min del tror således, att ingen svårighet skulle förefinnas att sammanslå två stift i södra delen af riket och på det sättet vinna det mål, som man vill vinna beträffande delningen af Hernösands stift, utan särskild kostnad, och jag får derfor yrka bifall till den reservation, som afgifvits af mig jemte herrar Ivar Månsson och *Anderson* i Tenhult, samt afslag å den kongl. propositionen.

Herr Odhner: Herr talman, mine herrar! Finge man döma af de uttalanden, som förekomma dels i utskottets betänkande på sid. 20 och dels i reservationen på sid. 25, så skulle det synas som om hela utskottet varit enigt i hufvudfrågan, d. v. s. i den meningen att en delning af Hernösands stift är en nödvändig, i hvarje fall en önskvärd sak. Äfven med afseende på sättet att lösa frågan har det

Angående
delning af
Hernösands
stift.
(Forts.)

stora flertalet inom utskottet enat sig om en mening, då nemligen på sid. 20 i betänkandet uttalas, »att det sätt, som Kongl. Maj:t föreslår för den af alla såsom nödig erkända lösningen af föreliggande fråga, är det riktiga». Emellertid ha tre ledamöter af denna kammare reserverat sig och uttalat den mening, att denna kammare borde stå fast vid den mening, som kammaren uttalat vid två föregående tillfällen, nemligen åren 1893 och 1896, sista gången dock endast på grund af den förseglade sedelns utslag, och att således kammaren borde medgifva, att en sådan delning af förenämnda stift finge ske endast under förutsättning, att en omreglering af de nuvarande stiften samtidigt kunde verkställas, så att stiftens antal icke behöfde ökas genom förändringen. Reservanterna säga vidare: »Det torde ej af hvad i ämnet utredts vara till fullo styrkt, att en sådan omreglering» — d. v. s. en sammandragning af två stift — »icke låter sig göra». Ja, mine herrar, nog låter den sig göra, i fall man fattar detta uttryck i dess bokstafliga betydelse. Men en annan fråga är om den också låter sig göra med fördel, med lämplighet och med den skyndsamhet, sakens vigt kräfver. Jag tror för min del, att man måste svara nej på den frågan.

Hvad först beträffar förslaget om sammanslagning af Kalmar och Visby stift, så föreligger ju icke för närvarande något bestämdt yrkande i det syftet, och de skäl, som tala mot en sådan sammanslagning, hafva under diskussionen vid föregående riksdagar här i kammaren blifvit så utförligt och fullständigt framställda, att jag icke vill åter upptaga ämnet, utan ber att i detta afseende få hänvisa till de tryckta protokollen. Men, säger man, om man också godkänner gotländingarnes anspråk att få behålla den särskilda stiftsstyrelse, som de egt i öfver 300 år, så är saken dermed icke afgjord. Man kunde ju tänka sig någon annan kombination af stift, och den första man dervid komme att tänka på vore naturligtvis en förening af Vexjö och Kalmar stift. Men, mine herrar, om nu ett sådant förslag på fullt allvar sattes i fråga, hvad tro herrarne att kalmarborna och ölandsborna skulle säga om den saken? Jo, de skulle utan tvifvel komma att opponera sig deremot med samma energi, som gotländingarne visade i frågan om sammanslagningen af Kalmar och Visby stift.

Vare sig nu det ena eller andra af dessa förslag upptoges, hur tror kammaren, att det skulle låta sig genomföras? Så mycket torde vara tydligt för en hvar, som känner förhållandena, att ett sådant förslag — hvilket som helst af de båda förut omnämnda eller ett tredje — skulle stöta på mångfaldiga svårigheter och leda till mycken tidsutdrägt. Låt oss tänka oss in i sakens gång! Först skulle då regeringen besluta sig för att ändra sin kurs i denna fråga, fastän regeringen visste, att den i sådant fall finge emot sig Första Kammaren, en betydande del af Andra Kammaren, kyrkomötet och slutligen betydande provinsiella intressen och opinioner. Men om regeringen ändock beslöte sig för att ändra mening, så hade den att öfvervinna allt detta motstånd från olika håll, den hade att framlägga ny proposition i ämnet, och den kunde vänta att få denna afslagen en eller flere gånger och måste framlägga den å nyo, innan den möjligen

lyckades genomdrifva densamma. Det är ju icke svårt att inse, att allt detta skulle leda till mycken tidsutdrägt. Man öfverdrifver visst icke, om man antager, att ett tiotal af år mycket lätt skulle kunna förflyta på detta sätt. När man så ändtligen kommit till något resultat i denna fråga, så är det att befara, att en dyrbar tid hade gått förlorad och att mycket kunde vara försummadt, ja ett och annat till och med ohjelpigt. Mycket kunde vara försummadt i afseende på kyrklig ordning och religiös bildning, i afseende på sedlighet och tukt, i afseende på folkets undervisning och allmän upplysning. Och när jag sade, att ett och annat kunde vara ohjelpigt förloradt, så tänkte jag närmast på det nationella intresse, som också ingår i denna fråga; jag tänkte på den starka fennomanska agitation, som har pågått och än pågår ibland våra finnar, på de bearbetningar, för hvilka de äro utsatta, både muntliga och skriftliga, och jag tänkte på den jernbana, som inom kort kommer att framgå på andra sidan gränsen ända till Torneå och som utan tvifvel kommer att utöfva sin dragningskraft på den finska befolkningen. Det synes mig vara tydligt, att under sådana förhållanden våra svenska finnar äro i stort behof af allt det stöd, all den hjälp och uppmuntran, som de kunna få ifrån svensk sida. Det är vår pligt likaväl som vårt intresse att bereda dem allt det stöd, all den hjälp och uppmuntran, som vi förmå att gifva dem. Detta kan ske på två olika sätt. Det kan ske i ekonomiskt och materielt afseende genom att framdraga jernbanan närmare gränsen, och det kan ske i kyrkligt och andligt hänseende genom att der uppe i öfre Norrland skapa en ny centralpunkt för svensk odling och allmän upplysning.

*Angående
delning af
Hernösands
stift.*
(Forts.)

Jag föreställer mig, mine herrar, att det skulle vara ett vackert minnesmärke af 1897 års Riksdags verksamhet, om den lyckades att genom dessa två nya skapelser närmare och, såsom vi må hoppas, för alltid sammanknyta det öfre Norrland med det svenska moderlandet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition och utskottets förslag.

Herrar *Ryding* och *Svanberg* förklarade sig instämma med herr *Odner*.

Herr *Bruzelius*: Hvarken under förhandlingarne i denna fråga vid 1893 års riksdag eller under behandlingen af ärendet detta år i sammansatta stats- och lagutskottet, der jag haft äran deltaga i frågans handläggning, har någon kunnat påstå, att delningen af Hernösands stift är obehöflig; tvärt om visa de föregående förhandlingarne, att delningen allmänt erkänts såsom nödvändig, och detta är också tydligt för en hvar, som önskar, att äfven i dessa två nordligaste län svensk kultur, svenskt språk och svensk bildning skola vara förhershkande.

Äfven från en annan sida sedt torde delningen få anses såsom särdeles nyttig och önskvärd. Denna andra sida är den geografiska. Jag återoppar i detta afseende hvad som står å sid. 2 i utskottets betänkande, der det anföres, att »Hernösands stift, som omfattar

Angående
delning af
Hernösands
stift.

(Forts.)

rikets fyra nordligaste län, har en ytvidd af 236,657 kvadratkilometer, under det hela riket omfattar 433,000 kvadratkilometer, upptagande således Hernösands stift ett område betydligt större än alla de andra stiften tillsammans, medan det i afseende å kommunikationer är mindre lyckligt lottadt än något af de öfriga. Dess folkmängd uppgick den 31 december 1890 till 536,833 personer. Allenast Lunds stift kan uppvisa en högre folkmängdssiffra.» »Medelarealen af ett pastorat, heter det vidare, är inom Hernösands stift 2,191 kvadratkilometer, för lappmarkspastoraten uppgår medelarealen till mer än tredubbelt denna siffra, för pastoraten i kustlandet till mer än hälften deraf.»

Och slutligen förekommer: En för Hernösands stift egendomlig svårighet erbjuder värden om kyrka och skola i lappmarken och finnbygden med deras af språkförhållanden och andra omständigheter betingade egendomliga organisation. Genom de långa och besvärliga resorna för visitation i pastoraten och inspektion af läroverken inskränkes dessa viktiga förrättningars antal, så att, äfven med bästa vilja och förmåga hos biskopen, stiftet icke kan erhålla den tillsyn, som kräfvades af såväl lag som det faktiska behovet.

I denna fråga, som i alla andra, spelar naturligtvis kostnaden en viss roll. Nu behagade kammaren erinra sig, att kostnaden för inrättande af en ny stiftsstyrelse belöper sig för biskopslönen till 13,500 kronor, som likväl skulle utgå af biskopslöneregleringsfonden, medan öfriga kostnader icke äro större än 6,600 kronor, då nemligen en gång efter den nuvarande notariens i Hernösand afgang en ny notarie anställles, samt dessutom för en gång 3,500 kronor till inköp af möbler och inventarier. Reservanterna hafva icke heller kunnat finna annat än att goda skäl blifvit anförda för Hernösands stifts delning, så att en särskild stiftsstyrelse upprättas i Luleå för Vesterbottens och Norrbottens län, men de hafva vid denna delning knutit ett vilkor om sammanslagning af andra stift. Nu tror jag för min del, att, om man verkligen anser inrättandet af en ny stiftsstyrelse nödvändigt, man icke bör göra detta med uppoffrande af ett annat stift, ty man kan för närvarande icke så lätt öfverskåda och öfvertänka, huru det skulle låta sig göra, utan jag anser att, om man erkänner det berättigade i delningen af detta stora stift, man också bör gå in på det föreliggande förslaget och låta den ifrågasatta sammanslagningen vänta till en annan gång.

Jag tager mig, herr talman, friheten yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Husberg: Herr talman, mine herrar! Här har redan af två föregående talare yrkats bifall till utskottets förslag, men det torde befinnas helt naturligt, att enahanda yrkande också framkommer från någon representant för den landsdel, som särskildt beröres af det nu framlagda förslaget, och därför ber jag för min del att få förena mig uti samma yrkande, som af de två närmast föregående talarne har blifvit framställt.

När jag tog del af utskottets utlåtande, var det med tacksamt erkännande af det välvilliga tillmötesgående, som uttalar sig i detta

utskottets utlåtande, och det vill synas mig, att man kan förmärka ett välvilligt tillmötesgående jemväl från reservanternas sida. Dessa hafva alla tre erkänt, att goda skäl blifvit anförda för Hernösands stifts delning, och jag tror mig icke taga så synnerligen miste, om jag antager att reservanterna, låt vara att de vidhålla den principiella ståndpunkt, som de intagit, dock skulle med jemmod se, om Riksdagen i det skick, hvori denna sak nu föreligger, sliter denna gamla tvistefråga och från dagordningen aflägsnar detta segslitna ämne, som nu legat före så länge.

*Angående
delning af
Hernösands
stift.*

(Forts.)

Reservanterna hålla ju på, att sammanslagning bör ega rum af två andra stift samtidigt med att denna delning genomföres. Derom vill jag säga, att man genom uppsättande af detta vilkor har sammanställt en delningsfråga, som i och för sig är temligen enkel, med en mycket svårlöst fråga, en fråga, som verkligen innebär större svårigheter än som vid första ögonkastet kunna synas, såsom också herr Odhner nyss påpekat. Om man erkänner, att Hernösands stift behöfver delas, så hoppas och tror jag därför, att Riksdagen icke skall vilja tillskynda denna frågas lösning en alltför lång tidsutdrägt, utan nu bevilja hvad dessa nordliga bygder med så stor längtan eftersträfvat.

Man må säga om stiftsstyrelserna hvad man vill. Jag tror dock att man kan påstå att, om öfver hufvud taget någon stiftsstyrelse fått eller får sig förelagd en stor och betydelsefull uppgift, så blir det just denna stiftsstyrelse i det nordligaste Sverige, en uppgift, som blir ej blott af kyrklig utan äfven — och detta vill jag särskildt betona — af allmänt kulturell betydelse. Skola vi då dröja med att låta dessa nordliga bygder komma i åtnjutande af detta, som för dem innebär en så verklig och påtaglig förmån, därför att vi icke samtidigt kunna ernå en annan omreglering, äfven om denna kunde anses vara i och för sig önskvärd. Det är emellertid icke allenast en kyrklig och kulturell uppgift, som stiftsstyrelsen der uppe skall fylla, utan jag vågar påstå att den äfven från en annan synpunkt, som jemväl förut under diskussionen påpekats, är af betydelse, nemligen från den nationella synpunkten, mindre kanske i det speciella hänseende, som här nyss omnämndes, än derigenom, att ju mera och på ju närmare håll dessa nordliga landsdelar komma i åtnjutande af samma institutioner som moderlandet i öfrigt, i samma mån tillknytas och sammandragas de band, som förena och sammanbinda. Kanske ett sådant påstående kan futas såsom en öfverdrift, men jag tror dock att det är en sanning, om den ock möjligen icke kan senteras fullt af någon annan än den, som lefvat der uppe en längre tid. Likväl tänker jag att äfven bland södra Sveriges inbyggare många finnas, som skola förstå hvad en slik institution skall betyda der uppe för att sammanbinda dessa landsdelar med det öfriga landet. Detta var också en af de synpunkter, som vid förra riksdagen framhölles här i kammaren af vår gamle vän Nils Petersson i Rantorp, som då talade och röstade för bifall till denna sak utan vilkor.

Det kunde ju vara åtskilligt att säga i denna sak, men jag skall inskränka mig till det nu sagda. Jag vill hoppas och tro, att Riksdagen och Andra Kammaren nu skall lösa denna fråga, likasom jag

Angående
delning af
Hernösands
stift.
(Forts.)

hoppas och är förvissad att, i fall Riksdagen gör det och kammaren bifaller Kongl. Maj:ts proposition, kammaren icke skall komma att ångra det, utan tvärt om i gengäld förvärfva sig en liflig och stor tacksamhet från de nordliga delar, om hvilka nu närmast är fråga.

Man har talat om besparingar. Detta kapitel är redan vidrördt af föregående talare. Jag tror dock, att *denna* synpunkt på det hela taget icke väger så ofantligt mycket.

För några år sedan, 1893, då frågan var före i kammaren, föll den, såsom vi veta, med en ganska stor majoritet, som höll på sammanslagningen af två andra stift såsom vilkor, men i föl stälde sig rösterna lika mot lika eller 107 mot 107 och det var, såsom nyss nämdes, den förseglade sedeln, som fälde utslaget. Jag vågar taga denna progress såsom ett tecken och omen för att kammaren skall vara villig att nu gifva åt den nordligaste delen af Sverige denna stiftsstyrelse och således i ett raskt tag lösa denna fråga i stället för att skjuta undan den till en obestämd framtid.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Med herr Husberg förenade sig herrar *Redelius, Sundblad, Poignant, Petersson* i Boestad, *Emthén, Öberg, Wiklund, Nilsson* i Skrafvelsjö och *Arhusiander*.

Herr Collander yttrade: För min del har jag icke nu kunnat få någon annan uppfattning än den, som jag haft förut, då denna fråga förevarit i riksdagen. Jag tror icke att det finnes någon, som icke erkänner att här finnes något att hjälpa och bättra i anmärkta hänseenden, men jag kan icke få klart för mig annat än att det här gäller en skolsak, frågan om språken och nationaliteterna der uppe, och att det sålunda icke är en religiös fråga, som i första rummet föreligger. Under sådana förhållanden synes det mig, att man icke borde gå i de gamla hjulspåren och ovilkorligen söka få en delning af detta stift. Om man nu icke vill gå in på detta utan att samtidigt sammanslå två andra stift för att icke få flera biskopar än förut, så säger man, att då kan Norrland icke få någon hjälp. Jag tycker dock att det ligger nära till hands att tänka sig en annan lösning af frågan, som jag hade hoppats att regeringen sjelf skulle föreslå, då den har funnit, att det i Andra Kammaren fins ett ganska starkt motstånd mot dess lösning på den nu framlagda basis af inrättandet af ett nytt biskopsdöme. Denna lösning vore, att vid biskopens sida sätta en person, som kunde hålla uppe och kraftigt främja undervisningsfrågan i dessa vidsträckta nejder. Det är ju tydligt att man med lätthet skulle kunna finna en man, lämplig för detta uppdrag och denna så att säga reformerande verksamhet der uppe, om man toge en kraftig skolman, danad för sitt mål genom språkstudier och dylikt. Presterskapet egnar sig vid sin utbildning hufvudsakligen åt de gamla språken, som dock icke alls hafva något med dessa angelägenheter att göra, och presterna hafva i allmänhet ganska litet reda på de nya språken. I regeln komma de till biskopsdömen vid framskriden ålder. Det gäller för presterskapet att lemna sådana platser

såsom en honnör för dem, som gjort sig förtjente om kyrkan. Skolan kommer i andra rummet, och detta är också helt naturligt.

*Angående
delning af
Hernösands
stift.*

(Forts.)

Vi kunna ej skilja kyrka och skola åt. De äro förenade. Men hvarför skulle man ej. då det nu förefinnes en bestämd motvilja mot att öka antalet kyrkofurstar, kunna lösa denna fråga på det sätt, att man sätte antingen vid biskopens sida eller också i en mera sjelfständig ställning en person, som kunde taga undervisningsfrågan om hand? Jag är alldeles öfvertygad om att detta vore ett riktigare steg än att envisas med att söka få stiftet deruppe deladt och saken sålunda ordnad på, så att säga, den biskopliga vägen. Hade jag hört, att det i främsta rummet vore kyrkliga bekymmer, som föranledt framläggandet af det nu ifrågavarande förslaget, så skulle jag ej tveka att lyssna dertill. Men så vidt jag kunnat fatta af hvad vid frågans behandling förekommit, af hvad tidningspressen haft att säga och af hvad som anförts vid samtal med enskilda personer, så förefaller det mig, som om anledningen till förslaget framläggande skulle ligga allenast i svårigheten att ordna nationalitetsfrågan, undervisningen och dylikt. Men för det ändamålet skulle den af mig antydda anordningen vara tillräcklig; en ung, kraftig man, ständ vid biskopens sida eller sjelfständigt verksam, skulle vara i stånd att på ett helt annat sätt i detta vidsträckta distrikt främja dessa angelägenheter än en öfverårig biskop. Man är emellertid så van att gå i de gamla hjulspåren, att man ogera söker komma in på en annan led, äfven om det erbjuder sig en sådan, som man lätteligen kan följa.

Med mitt förslag är det icke meningen att skilja kyrka och skola åt. De må vara förenade. Men då deruppe råder ett undantagsförhållande och det särskildt för undervisningsväsendet kräfvades ett kraftigt ingripande, så synes det mig vara ett steg i den rätta riktningen att vidtaga en sådan anordning som den jag antydt. Något förslag derom föreligger emellertid icke, och jag kan således icke framställa något yrkande i detta afseende. Men jag vågar dock, hellre än att bifalla den kongl. propositionen, låta förhållandena ännu ett år vara såsom de äro, under förhoppning att genom afslag å det föreliggande förslaget man må kunna från Kongl. Maj:t vänta någon framställning i den af mig antydda riktningen. Jag yrkar därför afslag å utskottets hemställan.

Herr Månsson: Herr greffe och talman! Det är ju kammarens ledamöter bekant, att den nu föreliggande frågan har varit före i Riksdagen två gånger förut, nemligen åren 1893 och 1896. Vid båda dessa tillfällen har denna kammare bestämdt uttalat, att kammaren icke vill gå in på någon delning af Hernösands stift på annat vilkor, än att en omreglering sker af andra stift eller att andra stift förenas och slås tillsammans. Det har sålunda varit kammarens åsigt, att man ej borde öka antalet biskopar i vårt land, och jag tror att man kan säga, att detta är riktigt och att så bör ske, ty säkert är det väl, att om man vill göra en riktig reglering och om man vill göra stiftsindelningen sådan den bör vara, så är det tillräckligt med tolf biskopar.

Angående
delning af
Hernösands
stift.
(Forts.)

Om man till exempel ser på det stora antalet invånare i Lunds stift och jemför det med invånareantalen i Visby stift eller Kalmar stift eller Vexjö stift, så skall man ju finna, att Lunds stift har nästan lika stor folkmängd som de tre nämnda stiftens tillsammans. Och om nu Lunds stift kan skötas af en biskop, så borde väl en omreglering af de tre andra stiftens kunna ske på ett eller annat sätt.

Min öfvertygelse är sålunda den, att denna fordran af Andra Kammaren är berättigad, och när så är samt jag har denna öfvertygelse, så har det varit för mig omöjligt att nu frångå den uppfattning, som Andra Kammaren har uttalat vid två särskilda tillfällen och under två särskilda riksdagsperioder. Nu gäller det, om under den tredje period, som nu är inne, kammarens beslut skall utfalla i annan rigtning. Detta är sålunda beroende på den sammansättning kammaren har fått genom de nya valen, det är beroende på huru vida de nyvalde ledamöter, som kommit in i kammaren, vilja förändra hvad de föregående Riksdagarne beslutat i denna fråga. Min tro är, att de gamle, som förut pröfvat denna fråga, hafva pröfvat den så grundligt och efter bästa förmåga, att de ej gå ifrån hvad de en gång sagt. Hvad skall det för öfrigt blifva med kammarens beslut, om man skulle frångå den ståndpunkt man en gång intagit, särskildt i en så vigtig fråga som denna!

Nu har det sagts, att denna Andra Kammarens fordran, om den skulle genomföras, skulle möta ett så oerhördt motstånd. Den skulle möta motstånd från Första Kammaren, från kyrkomötet och i de orter, som deraf komme att beröras. Ja, det vet man, att den möter motstånd i orterna, om man gör sig underrättad om stämningen der. Men detta är också det enda man vet. Man vet icke, hvilket motstånd den skulle röna i öfrigt, om det på allvar ifrågasattes att genomföra den.

Jag tror för öfrigt, att denna fråga är af sådan beskaffenhet, att man icke beträffande densamma bör taga reda endast på stämningen i orterna, om man också bör höra den åsigt, som der hyses. Jag anser ej, att denna åsigt i en sak sådan som den förevarande bör väga så tungt, att den skall vara absolut afgörande. Är det riktigt, att dessa tre af mig nämnda stift, Visby, Kalmar och Vexjö stift, äro för små, jemförda med de andra stiftens, så är det efter min uppfattning ej rätt, att de ifrågavarande orterna skola få sjelfva bestämman, om de skola få behålla sina biskopar. Det bör vara regeringen, som skall pröfva detta, och regeringen bör sedan framlägga sina förslag till pröfning af Riksdagen och kyrkomötet. I sådan ordning skulle jag vilja se frågan behandlad. Och om regeringen, Riksdagen och kyrkomötet beslöte en sådan omreglering som jag antydte, så undrar jag, om ej befolkningen i dessa stift skulle finna sig deri. Jag tror det åtminstone alldeles bestämdt. Det är emellertid ett sådant tillvägagående, som jag anser önskvärdt och riktigt.

En föregående högt aktad talare, herr Husberg, har också sjelf uttalat sig i en sådan rigtning, då han nemligen sade, att det i och för sig vore högst önskvärdt, att en sådan omreglering komme till stånd. Han har sålunda äfven medgifvit rigtigheten af den utaf mig angifna principen och det af mig förordade sättet att behandla frå-

gan. Det kan sålunda qvitta — han har erkänt lämpligheten af en sådan omreglering, som vi reservanter äsyfta, och vi hafva erkänt, att det vore rätt, att Hernösands stift blefve deladt. Det är sålunda erkännande å båda sidor, och det är blott fråga om att mötas på halva vägen, så att en omreglering kommer till stånd samtidigt som Hernösands stift delas och vi följaktligen icke behöfva öka antalet biskopar.

Angående
delning af
Hernösands
stift.

(Forts.)

Mine herrar, jag tror ej, att det är öfverensstämmande med andan inom vårt folk att öka biskoparnes antal. Vi kunna visserligen erkänna, att det är mycket förtjenstfullt, att de finnas, men att öka deras antal, det tror jag ej öfverensstämmer med folkets önskningsar.

Af de skäl, som jag tagit mig friheten framhålla, och då jag anser, att Andra Kammaren stått på en rättvis ståndpunkt i denna fråga, så hoppas jag, att Andra Kammaren vidblifver sin uppfattning och nu såsom under två föregående riksdagsperioder, då denna fråga behandlats, afslår denna framställning.

Herr talman, jag ber att på dessa skäl få yrka afslag å utskottets föreliggande hemställan.

Häruti instämde herrar *Johnsson* i Bollnäs, *Petersson* i Skurö, *Högstedt*, *Petersson* i Dänningelanda, *Ollas A. Ericsson* och *Eriksson* i Elgered.

Herr Centerwall: Herr grefve och talman, mine herrar! Den ärade representanten för Onsjö härad nämnde i sitt både tänkvärda och älskvärda tal något om att de nyvalde medlemmarne af kammaren borde afgöra, huru vida kammaren skulle vidblifva sitt förut fattade beslut, och att de borde taga reda på hvad som förut i denna fråga förekommit. Jag har för min ringa del sökt sätta mig in i hvad som varit, men jag har kommit till en motsatt öfvertygelse emot den, som den ärade representanten uttalade.

Jag uppkallades dock icke egentligen häraf, utan af ett yttrande af herr Collander, då han sade, att våra biskopar i första rummet vore prester och endast i andra rummet skolkarlar. Jag har en annan erfarenhet från erkestiftet. Jag kan vittna, att der åtminstone skolan skötes med samma förkärlek som de rent ecklesiastika göromålen. Och för resten vågar jag till dem, som känna vårt lands historia, och det göra väl de flesta i denna kammare, hemställa, om man ej i viss mån kan säga, att den svenska skolans historia är de svenska biskoparnes. Visserligen medgifver jag, att på senare tiden skolan slagit in på andra banor, och den kommer kanske alltmera att göra det, kanske alltmera att frigöra sig från kyrkan, men i alla fall lärer det dock vara klart för hvarje rättvis man, som vill se saken sådan den är, att våra biskopar med största nit och intresse värdat sig om skolans angelägenheter. Af det skälet kan jag sålunda ej vara med om att afslå utskottets hemställan.

Vidare sade den ärade representanten för Onsjö härad, att vi skulle reglera om biskopsstiften och på det sättet få en delning af Hernösands stift till stånd. Detta låter mycket väl säga sig, men jag tror, att i sådant fall det berättigade krafvet på delning af nämnda stift skulle få vänta allt för länge på en tillfredsställande lösning. Och ingen har i denna sal i afton och knappast förut

Angående
delning af
Hernösands
stift.
(Forts.)

heller förnekat, att detta kolossalt stora stift med dess svåra kommunikationer torde få det bättre ställdt i ifrågavarande hänseende, om det nu föreliggande förslaget genomfördes, än hvad nu är fallet.

För mig, det säger jag uppriktigt, skulle det vara nästan tillräckligt, att den talare på norrbottensbanken, som vi alla känna ochakta, förordat förslaget. Men då nu dessutom alla skal, för så vidt jag i min ringhet kunnat våga dem, tala för detsamma, skall jag, herr grefve och talman, bedja att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sjö: I olikhet med den föregående talaren skall jag be att få yrka afslag på föreliggande förslag. Då jag är vän af statskyrkan följer deraf äfven, att jag icke vill underminera kyrkan, utan önskar att den skall ega bestånd och gå framåt i såväl det ena som andra hänseendet. Men när jag detta vill, kan jag icke inse, att kyrkan skall något vinna genom inrättandet af ett trettonde biskopsdöme med ty åtföljande konsistorieledamöter, konsistorienotarie, amanuens, vaktmästare och dermed följande höga löner. Jag kan icke tro på något dylikt, utan tror att resultatet blir tvärt om motsatsen. Och då man vet hvad folket i allmänhet tänker i detta hänseende, kan man tryggt påstå, att det är i en helt annan riktning det önskar att man skulle gå.

Vid förlidet års riksdag, då jag yttrade mig i föreliggande fråga, tog jag mig friheten nämna, att, derest Kongl. Maj:t hade framkommit med ett förslag om indragning af ett stift och samtidigt med detta förslag framkommit med förslaget om delning af Hernösands stift, Kongl. Maj:t då möjligtvis skulle hafva funnit gehör här i kammaren och fått förslaget bifallet. Men att man inom vårt lilla fattiga land skall öka biskoparnes antal med ty åtföljande öfriga tjänster, det kan jag icke vara med om, synnerligast då jag tror att det kraf om stiftets delning, som nu har framstälts, hade varit mera befogadt kanske för 10 à 15 år sedan. Ty sedan den tiden har man icke allenast uppe i Norrland, utan äfven i det öfriga landet fått lättare kommunikationer med jernvägar, ångbåtsleder, landsvägar och häradsvägar, så att man kan säga, att de korsat landet i alla riktningar. Det är allt bra stor skillnad nu för en biskop att resa på sina inspektioner och visitationer mot hvad det var för några år sedan, innan dessa lättare kommunikationer kommo till stånd. Nu säger man visserligen, att folkmängden sedan dess något ökats; jag medgifver det villigt och gerna. Men icke har den dock kunnat ökas i så nämnvärd mån, att man därför skall behöfva nu anslå medel för att aflöna ytterligare en biskop.

Man må säga om denna sak hvad man vill, är jag af den fasta öfvertygelsen, att den nuvarande kraftige, dugtige biskop man har i Hernösand ännu kan såsom stiftschef der regera i många år; och derest han icke kan fullgöra sina pligter så som han anser sig böra göra eller vara på alla de förrättningar han bör, såsom visitationer och inspektioner, kan han ganska lätt få en ställföreträdare, hvadan jag icke det ringaste befarar, att någonting i så fall skall försummas. Herrarne veta lika väl som jag, att vi i Riksdagen i många år haft icke allenast erkebiskopen, utan äfven andra biskopar; de hafva kunnat ligga ifrån sina stift 4 à 5 månader, först vid riksdagen och sedan

hvert femte år vid kyrkomötet. Men icke har jag hört någon säga eller klaga öfver, att de försummat sina åligganden eller sina göromål såsom stiftschefer. Bättre, tror jag, hade varit, om Kongl. Maj:t med dessa stora stift, nemligen Hernösands och Lunds stift såsom föredömen, hade sammanslagit några mindre stift. Det tror jag hade mera varit i kyrkans intresse och mera i det allmännas intresse än hvad här föreslås.

Angående delning af Hernösands stift.
(Forts.)

Då jag, som sagdt, har denna åsigt, kan jag icke annat än sluta som jag började med att yrka afslag på det sammansatta utskottets hemställan.

Herr von Friesen: Jag har begärt ordet hufvudsakligen för att för dem af kammarens ledamöter, som föregående riksdag öfveroro behandlingen af denna fråga, tillkännagifva orsaken, hvarför mitt namn icke denna gång, såsom 1893 och 1896, finnes vid reservationen. Anledningen har varit uteslutande den, att jag af göromål i ett annat utskott varit förhindrad att deltaga i sammansatta stats- och lagutskottets behandling af frågan. Om jag hade varit med i utskottet, hade jag utan tvifvel äfven förekommit ibland reservanterna, ty jag hyser i denna fråga alldeles samma uppfattning denna riksdag som jag gjorde 1893 och 1896. Jag har vid båda dessa riksdagar så utförligt utvecklat de skäl, som göra, att jag står på denna ståndpunkt, att jag icke anser mig nu böra vidare utveckla dem, i synnerhet som ifrån motsatta sidan skälen icke heller hafva blifvit denna gång så utförligt framlagda som då. Det vill jag dock säga, att, då en af utskottets ledamöter, repäsentanten för Kristianstad, nämnde, att det visserligen kunde vara önskligt att ett par mindre stift sammansloges, men att man i fråga om denna sammanslagning kunde vänta till en annan gång, jag deremot anser, att om vi nu medgifva delning af Hernösands stift, så få vi i vår tid aldrig vara med om sammanslagning af två andra stift och antagligen icke heller våra efterkommande.

Hvad beträffar det som en ärad talare på stockholmsbänken sagt, att, om man förknippar delningen af Hernösands stift med sammanslagning af två andra stift, man får vänta på delningen af Hernösands stift i många år, kanske ett tiotal af år, så tror jag, att det skall blifva händelsen, i fall Andra Kammaren visade sig tvehågsen, såsom vid förra riksdagen, i denna fråga. Men om Andra Kammaren ställer sig bestämdt och med afgjord majoritet på den sidan, att delning af Hernösands stift icke beviljas annat än i sammanhang med sammanslagning af två andra stift, då tror jag, att Kongl. Maj:t, Första Kammaren och kyrkomötet mycket lätt skola förmås att gå med på en sådan uppfattning. Det beror således helt och hållet på denna kammare, om dessa frågor skola samtidigt lösas, eller om frågan angående Hernösands stifts delning skall lösas ensidigt, som utskottet i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förslag hemställt.

Herr talman! Jag yrkar afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som det sammansatta stats- och lagutskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Hammarström* och *Petersson* i Brystorp.

Angående
delning af
Hernösands
stift.
(Forts.)

Herr A. Hedin: Herr talman! Det är för tredje gången på fyra år som Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att besluta upprättandet af ett trettonde biskopsembete. Om det vilkor, som Andra Kammaren tillförene fäst vid sitt bifall till förslaget om inrättande af ett nytt stift, hafva dock två domkapitel ej sagt men *visat*, att den lösningen är mycket rationel, lätt och enkel. Jag hänvisar till hvad som står att läsa i det den kongl. propositionen bilagda statsrådsprotokollet å sid. 7, der det bland annat upplyses, att domkapitlet i Kalmar anfört, att genom sammanslagning af de två stiftet det nya stiftet skulle blifva ett bland de minsta i riket. Samma domkapitel har anfört, att, ehuru understundom inträffade att personförbindelsen mellan fastlandet och Gotland vore synnerligen försvarad och någon gång upphäfd, domkapitlet dock egde lång erfarenhet i dessa förhållanden med afseende på Öland samt ansåge svårigheter i denna del med det mera aflägsna Gotland icke vara oöfvervinneliga. Och i samma rigtning går uttalandet från det andra domkapitlet. Vid denna utredning har Kongl. Maj:t emellertid icke ansett sig böra fästa något som helst afseende. Utredningen kommer dock, herr talman, från håll, om hvilka väl ingen vill påstå att der har varit att på förhand påräkna en gifven benägenhet att rätta sig efter Andra Kammarens opinion, utan är det påtagligen sakförhållandena, som hafva dikterat detta utlåtande ifrån Kalmar domkapitel likasom utlåtandet från Linköpings domkapitel. Dessa myndigheter, som väl få erkännas vara sakkunniga och hafva rättmätig talan i en sådan fråga, hafva böjt sig för sakskaalen, ehuru de icke kunna misstänkas vara obenägna att eljest acceptera den kongl. propositionen utan det af Andra Kammaren vid densamma fästade vilkoret.

Under sådana förhållanden, när Kongl. Maj:t för tredje gången på fyra år återkommer till Riksdagen med en proposition, som tvenne gånger fallit icke på Andra Kammarens motstånd mot hufvudsaken, utan på regeringens motstånd mot det dervid fästade rationella, lätta och enkla vilkoret, så synes det åtminstone mig, att Konungens rådgifvare, då de för tredje gången tillstyrkt framläggandet af denna proposition, hafva visat, om jag så får uttrycka mig, en synnerligen ringa grad af hänsynsfullhet mot folkrepresentationens Andra Kammar.

När jag påminner mig, att Riksdagen sedan 18 år väntar svar från Kongl. Maj:t på en till justitiedepartementet hörande lagstiftningsfråga, att Riksdagen sedan 34 år väntar svar från Kongl. Maj:t på en finansdepartementet tillhörande lagstiftningsfråga, att Riksdagen sedan 21, 24, 27 år väntar svar från Kongl. Maj:t på ecklesiastikdepartementet tillhörande lagstiftningsfrågor, för att nu icke tala om de på Kongl. Maj:ts pröfning beroende ärenden, som Riksdagen väntat meddelande om från Kongl. Maj:t i 10 till 15 år; så förefaller det mig verkligen som om den enträgenhet, Kongl. Maj:t på sina ansvarige rådgifvares tillstyrkan nu visar i att vilja *truga fram* den trettonde biskopen, är synnerligen stötande. Hvilken lät skulle det väl icke uppstå, hvilken *olät*, om Riksdagen, efter det Kongl. Maj:t, låtom oss exempelvis säga år 1893, hade vägrat sin sanktion på en

utaf Riksdagen antagen lag, komme igen med samma förslag 1896, ehuru i allt fall under mellantiden motiveringen för Kongl. Maj:ts sanktionsvägran blifvit så tillfredsställande framlagd, som det, under tiden mellan 1893 och 1896, har blifvit förhållandet beträffande det af Andra Kammaren vid förslaget om delning af Hernösands stift fästade villkoret om sammanslagning af Visby och Kalmar stift! Och huru skulle icke denna olåt förstärkas, om derefter Riksdagen ändå komme igen till Kongl. Maj:t med samma förslag år 1897!

*Angående
delning af
Hernösands
stift.*

(Forts.)

Jag anhåller, herr talman, att få erinra om ett politiskt ungdomsminne. För 26 år sedan, år 1871, då jag hade äran att i lagutskottet fungera som femte hjulet under vagnen — eller kanske jag för säkerhetens skull skall säga det åttonde eller sextonde, för att icke göra någon orätt — uppstod der ganska mycken diskussion om den frågan, huru vida det verkligen kunde gå an att tillstyrka Riksdagen att återigen ingå till Kongl. Maj:t med ett lagförslag, å hvilket Kongl. Maj:t endast fyra år förut hade vägrat sin sanktion. Förslaget gälde upphäfvande af dåvarande 5 och 6 §§ i 2 kap. giftermålsbalken och i samband dermed — till en början — en ändring af 18 kap. 5 § strafflagen. Man var mycket tveksam och diskuterade länge, om detta skulle kunna gå an, om det icke vore stötande, ja om det icke rent af vore ohöfligt mot Kongl. Maj:t, och detta ehuru förslaget, hvad dess förra del angick, var mycket gammalt, härstammande senast från, det minnes jag alldeles bestämdt, 1862—1863 års riksdag, om det icke, såsom jag tror, gick ännu längre tillbaka i tiden, samt ehuru det under diskussionen i utskottet upplystes, att behandlingen af ärenden, om beviljande enligt 1810 års förordning af tillstånd till ingående af äktenskap, var till den grad en formalitet — nej rättare sagdt någonting mindre än en formalitet — att föredragningen skedde på följande sätt: »och så slutligen är det så och så många personer som anhållit att få träda i äktenskap, hvarpå dessa ansökningar biföllos, utan att personernas namn ens nämndes. Mot denna i utskottet lemnade upplysning gjordes ingen gensaga af en f. d. ledamot af statsrådet, hvilken satt i utskottet år 1871. Likväl var man mycket tveksam af undseende för Kongl. Maj:t, som fyra år förut vägrat sin sanktion. Om emellertid lagutskottets utlåtande blef enhälligt tillstyrkande, berodde detta på att utskottets ordförande, grefve Erik Josias Sparre, som ju icke var någon rabulist i civillagsreformer, efter någon tvekan uti temligen obesvärade ordalag, som jag rätt väl minnes, förklarade sin mening vara, att det verkligen gick an att efter de fyra årens förlopp återigen besvara Kongl. Maj:t; i enlighet med utskottets hemställan utföll Riksdagens beslut, och resultatet deraf blef förordningen af den 24 maj 1872.

När jag med denna tvekan, huru vida det skulle gå an att åter igen hos Kongl. Maj:t framställa sin önskan om upphäfvande af en alldeles onyttig, besvärlig och kostsam formalitet, och med de nyss anförda exemplen på hur tålmodigt Riksdagen väntat i 20, 30, 40 år, jemför den långt drifna enträgenhet, hvarmed man nu söker att truga sig till ett beslut öfverensstämmande med Kongl. Maj:ts proposition, så håller jag för min del före, att alla här, huru vidt de än må vara söndrade af politiska opinioner, borde förena sig derom att tillbaka-

Angående
delning af
Hernösands
stift.

(Forts.)

visa en enträgenhet, som förekommer mig att vara ett angrepp på folkrepresentationens värdighet.

Jag skall endast i den allra yttersta korthet yttra mig om några af de *gamla* skälen — ty något annat än de gamla skälen finnas här icke. Sälunda går här igen från år 1893 uppgiften om pastoratens medelareal. Huru detta kan motivera behövet af ett nytt biskops-embete, har icke förklarats, och så vidt jag förstår, kan det ej heller någonsin förklaras. I sjelfva verket pekar detta argument i annan riktning. Utaf detsamma vill jag för min del draga den slutsats, att det som I sägen Eder afse och vilja vinna genom förslaget om ett nytt biskopsembete, det kunnen I vinna på det sättet, att man inrättade flera och mindre pastorat, en fråga, som för öfrigt torde behöfva tagas i betraktande i samband med en annan, nemligen den om en reduktion af det öfverflödigt stora antalet pastorat i vissa andra delar af vårt land. På denna sistnämnda omständigheten har man fäst uppmärksamheten redan för omkring 60 år sedan, då Erik Gustaf Geijer påpekade bland annat, att presteståndets stora talrikhet är »en egenhet för Sverige» och att det var »mångdubbelt större» än under någon föregående tid. Han åberopar också det af en svensk teolog påpekade faktum, att år 1836 funnos i hela Norge blott nio pastorat mera än i Upsala stift, nemligen 472 i Norge mot 463 i nämnda stift.

Ett annat skäl, nemligen om Hernösands domkapitels stora arbetsbörd, betyder ej heller någonting såsom bevis för nödvändigheten att upprätta ett nytt biskopsembete, ty det är alldeles påtagligt, att denna arbetsbörd kan lättas på annat sätt än genom inrättande af ett nytt stift. Man kan lindra den arbetsbördan under den öfvergångsperiod som ännu behöfves, innan man uppnår det gamla önskemålet att få stiftstyrelsen befriad från befattningen med läroverken.

Hvad slutligen folkundervisningsintresset angår, synes det gifvet, att det är genom flera skolor och genom en förbättrad skolinspektion och icke genom en trettonde biskop, som detta skall främjas.

Sist och slutligen tillåter jag mig hemställa, huru vida verkliga Andra Kammaren skulle finnas benägen att nu helt och hållet öfvergifva ett gammalt önskemål hos dem, efter hvilka Andra Kammaren tagit arf. Jag erinrar om att det är en gammal folkönskan att biskopsinstitutionen icke må blifva utvidgad, utan afskaffad. Vid 1840 års riksdag — jag skall blott nämna två exempel — yttrade statsamt allmänna besvärs- och ekonomiutskotten, »att de funnit de af åtskilliga motionärer framställda förslag om indragning af biskops-embetena vara grundade på så giltiga skäl, att utskotten, med afseende derå samt den betydliga inkomst, som genom denna indragning för staten skulle uppkomma, ansett sig böra tillstyrka:

»att biskops-embetena må indragas, i den mån de efter nuvarande innehafvarnes afgang varda lediga; samt att de medel, som genom dessa embetens successiva indragning sålunda komma att inflyta, må intill nästa riksdag i riksgälds-contoiret reserveras.»

Motionärer voro den gången 2 ledamöter af adeln och 5 af bon-

deståndet. Reservanterna mot det sammansatta utskottets utlåtande tillhörde allesammans adeln och presteståndet.

Vidare skall jag be att få erinra om allmänna besvär- och ekonomiutskottets betänkande n:o 189 vid 1859—1860 årens riksdag, hvilket jag värdsammast tillåter mig rekommendera till genomläsning och begrundande. Det skall säkerligen intressera ett stort antal af kammarens ledamöter att taga kännedom om de skäl, som utskottet anför för sin sats, att den biskopliga institutionen i Sverige är på förfall. Utskottet tillstyrkte:

»att rikets ständer i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes i nåder vidtaga erforderliga åtgärder för indragning, vid inträffande ledigheter, af biskopsembetena i Linköpings, Skara, Strengnäs, Vesterås, Vexjö, Göteborgs, Kalmar, Karlstads och Visby stift, äfvensom för förändringar i afseende på stiftsstyrelsen,» o. s. v.

När detta ärende förekom till behandling i bondeståndet, slöt den förste talaren med att utropa: »Bort med biskoparne. Jag bifaller alltså utskottets förslag.»

Derefter gafs ordet till herr Carl Anders Larsson från Östergötlands län, hvilken anförde:

»Jag begärde ordet i förmodan att föregående talaren skulle yttra sig mot utskottets betänkande, och jag hade i sådan händelse endast tänkt uppläsa utskottets motiver. Då nu detta är öfverflödigt, inkränker jag mig till att instämma med Gustaf Johansson» (det var den föregående talaren).

Svensén från Kalmar län yttrade:

»Jag vill endast begagna tillfället att tacka utskottet för dess väl skrifna betänkande, till hvilket jag yrkar bifall.»

Falk från Skaraborgs län: »Äfven jag vill uttrycka min erkänsla för utskottet, och anser mig för öfrigt ej behöfva tillägga något till hvad här förut yttrats.»

Härefter biföll bondeståndet utskottets utlåtande.

I borgarståndet blef utlåtandet visserligen icke enhälligt bifallet, men dock antaget; några ledamöter yttrade sig deremot. Hvad som dervid förekommer mig anmärkningsvärdt är, att bland dem, som talade mot förslaget, en embetsman, men icke byråkrat, tillhörande en mycket ansedd slägt, hvilken, så länge jag mins tillbaka, alltid gjort sig en ära af att stå i första ledet bland de liberala idéernas målsmän, afstyrkte betänkandet endast på den grund, att man samtidigt ifrågasatt ett förslag om biskopslönereglering; men han yttrade likväl, att den tid ej vore aflägsen, då biskopsinstitutionen skulle upphävas. Hans namn var Lovén.

Nu frågar jag mig — och det afgörande svaret på den frågan få vi väl inom kort — huru vida dessa röster från andra sidan grafven ännu finna något eko i svenska Riksdagens Andra Kammare.

Jag anhåller om afslag på utskottets hemställan.

Herr *Eriksson* i Bäck instämde häruti.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Annerstedt: Då chefen för ecklesiastikdepartementet är af sjukdom förhindrad

Angående delning af Herrnösands stift.

(Forts.)

*Angående
delning af
Hernösands
stift.*

(Forts.)

att tillstädeskomma här i dag, skall jag tillåta mig att i hans ställe med några ord bemöta den siste talarens anförande.

Han började sin framställning dermed, att regeringen icke skulle hafva tagit tillräcklig hänsyn till hvad domkapitlen i Kalmar och Linköping vid ärendets behandling uttalat. Men han underlät att fästa kammarens uppmärksamhet på att dessa båda domkapitel yttrade sig öfver den frågan, huru vida något oöfverstigligt hinder mötte för dessa domkapitel att öfvertaga den gotländska stiftsstyrelsens göromål. Han omtalade icke, att domkapitlet i Visby, som det var fråga om att upphäfva och hvars göromål skulle öfverflyttas till Kalmar och Linköpings stiftsstyrelser, på det kraftigaste bestridit möjligheten och lämpligheten af stiftsstyrelsens öfverflyttning från Gotland till fastlandet.

Likaledes underlät han att omnämna, att denna ös representanter här i denna kammare, då frågan förra året var föremål för kammarens behandling, till alla delar instämt uti Visby domkapitels yttrande och med mycken styrka framhållit olämpligheten af att förflytta stiftsstyrelsen öfver Gotland från Visby till fastlandet.

Man kan lätt tänka sig, att domkapitlen i Kalmar och Linköping skulle kommit att yttra sig på helt annat sätt, om de tillfrågats derom, huru vida det vore lämpligt att flytta stiftsstyrelsen i Kalmar till Vexjö, eller i Linköping till Strengnäs.

Jag tror därför, att regeringen haft fullkomligt skäl att för närvarande vidhålla den uppfattningen, att frågan om sammanslagning af två gamla stift till ett är af den svårösta beskaffenhet, att det icke kan vara rätt att förknippa frågan om delning af Hernösands stift med sammanslagningsfrågan. Detta har redan framhållits af föregående talare här i afton, så att jag icke kan behöfva orda något vidare derom. Tidsutdrägt torde bli en gifven följd, ty denna sammanslagningsfråga är alldeles icke en så enkel och lätt sak, som den föregående talaren velat göra troligt!

Den näst föregående talaren anmärkte vidare mot regeringen, att den ville, då frågan vid föregående riksdag fallit, truga fram den lösning, som den ansåg vara den rätta, och att regeringen skulle så långt hafva drifvit sin enträgenhet i denna sak, att han skulle vilja karakterisera regeringens förnyade framläggande af detta ärende såsom ett angrepp mot kammarens värdighet. Nu frågas: »Om man opartiskt vill betrakta saken, hvad gäller den fråga, som nu blifvit förelagd Riksdagen? Den gäller, huru vida Riksdagen till inrättande af en stiftsstyrelse i Luleå dels vill medgifva, att ur biskopslöneregleringsfonden finge tagas de nödiga medlen, dels äfven till stiftsstyrelsens kansli vill anvisa ungefär 8,000 kronor. Jag hemställer till kammaren, huru vida det icke förut ofta förekommit under vårt nya statsekick, och om det icke äfven framdeles måste ifrågakomma, att ett anslag äskas af regeringen till en nödvändig utgift, att detta anslag af kamrarne afslås en och två gånger, men att slutligen kamrarne blifva öfvertygade af de skäl, som regeringen framlägger för anslagets nödvändighet, hvarefter detsamma af kamrarne beviljas. Jag tror icke, att det skall finnas någon af 2:a, 3:e, 4:e, 5:e, 6:e, 7:e och 8:e hufvudtitlarne, från hvilken icke exempel härpå i mängd

kunna framläggas, och hittills har man icke hört påstås, att detta regeringens tillvägagående skulle kunna karakteriseras som ett angrepp på kammarens värdighet. Tvärt om vågar jag påstå, att om regeringen skulle finna sig förhindrad att, därför att en anslagsfråga en gång blifvit af Riksdagen afslagen, framkomma med förnyad hemställan i ämnet, så skulle den regering, som läte derifrån afhålla sig af farhågor för sådana beskyllningar, som här blifvit framställda, illa fullgöra sin skyldighet att för Riksdagen framlägga rikets behof. Och i det särskilda fall, som nu är i fråga, vill jag hemställa, om verkligen kammarens ledamöter eller flertalet af dem kunna påstå, att den omständigheten, att Riksdagen förra året med den förseglade sedelns tillhjälp afslog detta anslag, skulle hafva en sådan betydelse, att regeringen på grund deraf skulle anse sig förhindrad att å nyo framlägga frågan och nu framlägga den med god förhoppning om en lycklig utgång. Jag tror nemligen det vara tydligt uppvisadt, att stiftsstyrelsen i Luleå är en nödvändighet, om denna landsdel i andligt afseende, i kultur och i politiskt afseende skall, lättare än för närvarande är fallet, ernå den utveckling, som vi alla önska.

Den andra anmärkning, som blifvit rigtad mot förslaget, är den, att kammaren icke vill låna sig till att skapa en trettonde biskopsplats. Bland de förslag, som under aftonens lopp blifvit framställda för att på annat sätt nå det mål som den kongl. propositionen åsyftar att vinna, finnes intet, som icke skulle för sitt genomförande nödvändiggöra sådana ändringar i kyrkolag och civillag, att dess åstadkommande ovilkorligen måste vara förenadt med mycken omgång. Man kan icke utan ändringar i kyrkolag och ändringar i andra lagbestämmelser åstadkomma det, som representanten för Uddevalla ville, nemligen att biskoparnes göromål och pligter skola i vissa fall öfverflyttas på skickliga skolmän, som skulle ställas vid deras sida. Ty detta låter sig icke göra med nu gällande lag. Lika litet kan med bibehållande af gällande lagstiftning den utväg användas, som en talare förordade, hvilken före mig hade ordet, nemligen att man vid biskopens sida skulle ställa någon annan person, som lindrade hans embetsbörda, när han blefve för gammal. Det är ju tydligt, att lagen förutsätter, att stiftsstyrelsen och stiftsstyrelsens chef sjelf skall fullgöra siva åligganden, sådana som dessa i lagen bestämmas, och att dessa icke kunna enligt nu gällande lagstiftning genom någon vikarie för den sistnämnde utföras.

Den farhågan, att kammaren genom att bifalla Kongl. Maj:ts proposition skulle vidtaga en åtgärd, hvarigenom biskopsinstitutionen här i landet skulle blifva fastslagen för längre tid, än den eljest skulle komma att ega bestånd, torde vara helt och hållet ogrundad. Det lär väl ligga i öppen dag, att när den allmänna uppfattningen inom svenska kyrkan kommit derhän, att den hittills gällande formen för stiftsstyrelserna anses vara otjenlig och böra ersättas med någon annan, så sker den förändring, som af svenska kyrkans medlemmar och svenska Riksdagen anses lämplig, lika lätt, om vid tidpunkten för dess genomförande det finnes 12 eller 13 biskopar.

På dessa skäl och då, på sätt den förre talaren framhållit, behöfvat af den anordning, som Kongl. Maj:t föreslagit, torde vara otvif-

*Angående
delning af
Hernösands
stift.*

(Forts.)

Angående
delning af
Hernösands
stift.

(Forts.)

velaktigt och i ögonen fallande, och då ett uppskof med denna frågas lösning utan tvifvel är förenadt med väsentliga olägenheter, hoppas jag, att kammaren denna gång måtte bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Kronlund: Det har framhållits af några talare förut under aftonens öfverläggning, att delningen af Hernösands stift, om såsom vilkor därför sattes sammanslagning af två andra stift, skulle dröja ganska länge, och en talare har angifvit 10 år såsom den tid, under hvilken delningen då måste anstå. Men vi kunna få dröja ännu längre. Vi måste vänta, till dess de två innehafvarne af biskopsvärdigheten i de stift, som skola sammanslås, dö, och vi skulle således en lång obestämd framtid få vänta på denna reform, som enligt de flestes utsago och omdöme är både nödvändig och nyttig. Det försiggår ett storartadt nydanings- och utvecklings-arbete i de nordliga delarne af vårt land, och just under detta nydanings- och utvecklingsarbete behöfves en styrande och ledande kraft, som bringar enhet och system i arbetet och som genom sin personliga närvaro kan verka ordnande, medlande och hjälpande. Ju längre en stiftsstyrelse är aflägsen från de områden, der dessa behof äro mest trängande, dess mindre personlig och omedelbar blir stiftsstyrelsens medverkan vid lösningen af en mängd frågor, som på dessa områden förekomma. Att inom Hernösands stift, som omfattar nästan halva Sverige, en stiftsstyrelse skulle kunna hinna göra allt, som borde göras på dessa områden, är tydligtvis omöjligt.

På dessa grunder vågar jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Höjer: Det är nu tredje gången inom fyra år, som Kongl. Maj:ts regering framkommer med detta förslag att tillskapa den trettonde biskopen i Sveriges land. Jag vill visst icke betvifla möjligheten af att tiden nu ändtligen skulle vara inne äfven uti denna kammare att votera denna trettonde biskop, men jag får öppet till protokollet tillkännagifva, att det icke är med min röst, som han skall komma till.

Det lär för en stund sedan hafva yttrats de orden af en ärad ledamot på skånebänken, att på hans ort biskopar betraktades som lyxartiklar. Så stark kättare är icke jag, men nära på; det vill säga jag anser, att hittills icke blifvit anfördt något enda nytt skäl, för att ådagalägga den absoluta *nödvändigheten* af Hernösands stifts delning *utan* det af Andra Kammaren uppställda vilkoret, att två stift i södra Sverige förut eller samtidigt skulle sammanslås. Här hafva visserligen af flere talare för denna delning framhållits skäl, gamla skäl, som allesamman redan blifvit anförda 1893 och 1896. Man har talat både på stockholmsbänken och på andra bänkar om ett politiskt önskningsmål, för hvars tillgodoseende en delning af Hernösands stift skulle vara nödvändig. Man har talat om de fennomanska agitationerna, som det vore ett rent nationelt intresse att på allt sätt motarbeta. Man har talat derom, att den finska befolkningen i Norrbotten behöfver ett kraftigt stöd mot den attraktion öster ifrån, för hvilken den är utsatt. Man har talat om önskvärdheten, ja, nödvän-

digheten att skaffa en ny centralpunkt för den andliga odlingen i norra Sverige för att sålunda knyta Norrland närmare till det öfriga Sverige. Med ett ord, man har talat om det nya arrangementet såsom ett nödvändigt vilkor för att svenskt språk och svensk odling skulle blifva förhärskande i dessa bygder.

Alla de stora nationella önskningsmålen, menar man, skola uppfyllas just genom den trettonde biskopen. Jag tillåter mig dock betvifla, att denne höge funktionär skulle kunna göra alla dessa underverk, äfven om han toge till hjälp alla läroverkslektorer i Luleå och dessutom ett par kyrkoherdar från trakten deromkring. Det är enligt mitt förmenande alldeles icke genom att öka det klerikala generalitetet här i Sverige, som man skall tillgodose den nationella odlingen i Norrbottens län; det sker, såsom jag tror, genom att tillgodose den materiella utvecklingen der uppe, genom att allt mera förbättra samfärdsmedlen och framför allt genom att höja skolundervisningen, och det sista vill jag uttryckligen säga kan ske mycket väl *utan* den trettonde biskopen och mycket bättre än genom honom medelst en verkligt effektiv folkskoleinspektion.

Min högt ärade vän på söderhamnsbänken menade, att den svenska skolans historia kunde anses vara våra biskopars. Jag förmodar emellertid, att herr Centerwall då har sina tankar uteslutande eller åtminstone i främsta rummet fästade på 1600-talet, och återkallar i sitt minne den hederlige Johannes Rudbeckius eller andra klerikala stormän från svenska kyrkans storhetstid under senare delen af 1600-talet; han synes deremot icke hafva satt sig tillräckligt in i förhållandena under vårt eget århundrade. Jag är till den grad kättare, att jag vill påstå, att den svenska skolans utveckling i vårt århundrade, för så vidt denna utveckling varit *tidsenlig*, icke skett *genom* de svenska biskoparne, utan alldeles bestämdt *trots* dem.

Jag skall icke längre upptaga herrarnes uppmärksamhet, men endast efter antydan af mina skäl för afslag anhålla att få yrka afslag å Kongl. Maj:ts proposition och utskottets betänkande.

Herr Husberg: Herr talman, mine herrar! Herr justitieministern har för en stund sedan inlagt en gensaga mot herr Hedins yttrande, då han betecknade Kongl. Maj:ts framläggande af denna proposition såsom rent utaf ett angrepp mot Riksdagens värdighet. Ehuru det sålunda redan gjorts, ber jag dock att äfven för min del få opponera mig mot en dylik uppfattning.

Det är, synes mig, ganska väl både förklarligt och försvarligt att Kongl. Maj:t, när den mening, som innefattas i den kongl. propositionen, vunnit bifall i kyrkomötet och Första Kammaren samt här i denna kammare vid förlidet års riksdag nådde ett så pass stort röstetal, att den föll allenast på den förseglade sedeln, å nyo framlagt denna proposition, och jag tror då att det vore en väl långt drifven ömtalighet från Riksdagens sida, derest denna funne sig sårad, om Kongl. Maj:t frågar Riksdagen en gång till, särskildt efter nu verkställda nya val till Andra Kammaren.

Här har under diskussionen i afton yttrats, att ett nytt stift icke skulle vara behöfligt. Ja, mine herrar, derom kan man diskutera i

Angående
delning af
Hernösands
stift.
(Forts.)

Angående
delning af
Hernösands
stift.
(Forts.)

oändlighet. Jag frågar dock, om det icke säger sig sjelft, att detta stift, som omfattar mera än hälften af Sveriges areal och der förhållandena äro stadda i en jemn och ständig utveckling, skall vara för stort att skötas af en biskop.

Här har nyss talats om utvecklingen af kommunikationer och dylikt, hvilken underlättar arbetet deruppe. Men, mine herrar, det pågår äfven en utveckling i folkmängds- och sociala förhållanden, och den försiggående utvecklingen har en dubbel verkan på så sätt, att om den ock i vissa afseenden underlättar och befrämjar den nuvarande stiftstyrelsens arbete, så försvårar och förökar den å andra sidan detta arbete i betydande grad.

Ja, mine herrar, skulle jag försöka att fullständigt utveckla behöfligheten af en ny stiftsstyrelse i Norrland, skulle jag upptaga herrarnes tid alltför länge, men jag tror ock, att en sådan utveckling icke här är behöfelig, ty behovet af stiftsdelningen är nog, mina ord förutan, inom denna kammare både känt och erkänt.

Herr Hedin yttrade nyss, att det vore både rationellt, lätt och enkelt att vi, på samma gång vi besluta stiftets delning, äfven besluta en sammanslagning af två andra stift. Denna omreglering skulle enligt hans förmenande var så ofantligt lätt att genomföra. Nej, mine herrar, denna fråga är icke så lätt att genomföra, som det synes vid första påseendet.

Jag yttrade nyss, och jag vill nu tillägga några ord för att motivera mitt påstående, att denna fråga är ganska invecklad och icke låter sig lösas i brådrasket.

Jag fäster mig då mindre vid den omständigheten, att för beslut om en dylik omreglering fordras samtycke af kyrkomötet, medkammaren och Kongl. Maj:t, samt vid svårigheterna att förena dessa om en gemensam mening, ehuru detta likväl är en ganska beaktansvärd sak, utan jag fäster mig mera vid de svårigheter, som ligga i sakens egen natur. En af dessa svårigheter är att ena åsigtarna om *huru* denna omreglering skall ega rum och hvilka stift som skola sammanslås.

Såsom vi veta, började man på det sättet, att man ville sammanslå Visby och Kalmar stift. Man tyckte, att detta var så näpet och enkelt, men då frågan erhållit vederbörlig utredning och åter förekom i kammaren, visade det sig, att man icke var så särdeles benägen för denna sammanslagning, och att den icke var så lätt och enkel, som man vid första påseendet tyckte. Detta berodde icke just på förefintliga praktiska och faktiska svårigheter, utan derpå, att gotländingarna opponerade sig på det allra lifligaste, så att det blef en ömmande sak för Riksdagen att ej främtaga dem hvad de så ifrigt önskade behålla.

Så gick det med det första alternativet.

Sedan kom man öfver till fastlandet och ville omreglera på annat sätt. Man sade: låt oss taga Kalmar stift till offer och förena det med Linköpings stift eller dela det mellan Linköpings och Vexjö stift eller sammanslå det i sin helhet med Vexjö stift.

Vi se således, att det förefinnes en hel mängd kombinationer, om hvilka det icke är så lätt att ena sig, och dertill kommer denna

befolkningens känslighet att vilja behålla sina gamla fäderneärfda institutioner. Men detta är icke de enda alternativen. En talare yttrade vid föregående diskussion här i kammaren, att det kanske vore lämpligast att sammanslå Göteborgs och Karlstads stift. En annan talare sade vid samma tillfälle, att han ville sammanslå Vexjö och Linköpings, Kalmar och Visby stift och dessutom tre och tre andra stift, att man kunde blifva af med tre eller fyra biskopar.

*Angående
delning af
Hernösands
stift.*

(Forts.)

Således se herrarne, att i afseende på denna fråga visserligen förekomma många svårigheter, som icke äro så lätta att afhjälpa. Men, mine herrar, frågan innebär icke endast dessa svårigheter, utan äfven andra. Ty hvarför är man så angelägen att sammanslå dessa stift? Är det männe endast af besparingshänsyn? Nej, knappast, ty den besparing, som skulle vinnas, är icke stor. Den blifvande biskopslönen skulle ju tagas ur biskopslöneregleringsfonden. Man kan ju invända: »pengar som pengar,» och det är sant. Men det är dock skilnad, om man tager ett nytt statsanslag eller, som här är ifrågasatt, använder medel, som redan finnas tillgängliga och som äro afsedda för biskopslöner. Hvad vidare angår den besparing, som skulle vinnas genom att man sammansloge Visby stift med ett annat, så ber jag få fästa uppmärksamheten på, att biskopen i Visby till största delen aflönas af den församling, i hvilken han bor och hvars kyrkoherde han är, och ur lönerregleringsfonden endast erhåller ett tillskott af 4,000 kronor. Det synes mig alltså klart, att det icke egentligen är den der besparingssynpunkten, som föranledt yrkandet på denna omreglering, utan att det är spörsmål af en mycket djupare innebörd, som här ligga under. Det är de omorganisationstankar i afseende på stiftsstyrelserna, som i våra dagar äro i görningen, och dessa tankar hafva också under aftonens debatt blifvit framhållna. Här har af herr Hedin framkastats den tanken, att stiftsstyrelsen skulle skiljas från befattningen med läroverken. Herr Hedin förmenade, att rätta tidpunkten att bestämma om stiftens definitiva antal vore först då, när stiftsstyrelserna blifvit befriade från all sysselsättning med de allmänna läroverken, ty först då skulle man veta, huru stor arbetsbörda det komme att kvarstå på stiftsstyrelserna, först då visste man, huru många stiftsstyrelserna behöfde vara. Det der är ett reformspörsmål, som man väl må medgifva är mycket omfattande, och skall det klareras först, så frågar jag, om jag icke har rätt, när jag säger, att frågan dermed är för en lång framtid undanskjuten, ty den nämnda reformen är sannerligen icke så hastigt genomförd. Denna fråga om omreglering af stiften vill man äfven sätta i sammanhang med reformsträfvanden på folkundervisningens område. Man önskar att stiftsstyrelserna måtte befrias från all befattning med folkskolorna, man vill vid biskoparnes sida sätta en annan myndighet för öfvervakande af dessa. Skall äfven denna reformtanke spela in i denna fråga rörande stiftsomregleringen, skall omregleringen ske på basen af denna tanke, så tror jag mig hafva rätt till det påstående, att vi få vänta ganska länge, innan delningen kommer att ega rum.

Slutligen går herr Hedin derhän, att han som ett önskningsmål för framtiden uppsätter afskaffande af alla biskopsembeten. Ja bevars,

*Angående
delning af
Hernösands
stift.
(Forts.)*

ställer man sig på den ståndpunkten, så måste man naturligtvis säga: dinga nya stift! Men, mine herrar, man får väl se på förhållandena sådana som de faktiskt äro. Nu hafva vi stiftsstyrelser, och vi måste dock erkänna att, om än dessa institutioner i likhet med alla andra menliga inrättningar äro behäftade med fel och brister, de dock hafva en uppgift att fylla, och icke fästa oss vid hvad som möjligtvis en gång i framtiden kan komma att genomföras i den ena eller andra riktningen. Jag tror för öfrigt, att hvilka brister man än kan förevisa stiftsstyrelserna, så kan man dock icke i våra dagar, allra minst uppe i Norrland, med fog påstå, att de icke hafva något att göra. Jag är öfvertygad om att den biskop, hvarom nu är frågan, sannerligen finge fullt upp att göra, och jag är likaledes öfvertygad om att han skulle komma att vara till välsignelse, och det vore önskvärdt, om Andra Kammaren ville medverka till detta.

Jag nämnde nyss, hvilka reformtankar som spela in i denna fråga. Nu kan man invända: genom att bifalla Kongl. Maj:ts förslag fastläser man de närvarande förhållandena. Nej, mine herrar, icke tror jag att vi fastläsa någonting genom att bevilja denna nya stiftsstyrelse i Norrland, ty är det så, att dessa tankar skola tränga igenom och komma till genombrott, så är jag öfvertygad om att de göra det alldeles oberoende af om det finnes 12 eller 13 biskopar. Trettontalet är ett olyckligt tal, säger man, för hvilket man skall akta sig, men jag tror icke, att det skall hafva någon särskild mystisk inverkan, liksom jag äfven hoppas, att det ej skall skrämra kammaren från att nu välvilligt bifalla utskottets förslag, hvartill jag ber att få yrka bifall

Häruti instämde herrar *Zetterstrand*, *Hazén* och *Petri*.

Herr Collander: Jag ber om ursäkt, att jag nu å nyo tar till ordet, men jag har uppkallats af herr statsrådet och chefens för justitiedepartementet anförande. Han nämnde beträffande mitt förslag, att detta icke låte sig genomföra, med mindre man ändrade kyrkolagen m. m. Ja, detta är riktigt, om det vore fråga om en fullständig ombildning af stiftsstyrelserna, men det har jag icke åsyftat. Jag hade tänkt mig, att liksom det i Göteborg finnes en särskild skolstyrelse, så skulle det med god vilja kunna ordnas på ett liknande sätt på andra ställen, om regeringen ville vara god att taga frågan i öfvervägande.

Jag ber alltså att fortfarande få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Odhner: Blott några få ord. Jag är uppkallad af ett yttrande af min vän och granne på stockholmsbanken, herr Höjer. Han framställde det påståendet, att om öfre Norrland skall kunna närmare fästas vid det öfriga Sverige, så måste det ske hufvudsakligen genom gemensamma ekonomiska intressen, genom bättre jernvägs-kommunikationer o. s. v., och är jag fullständigt öfverens med honom deruti, att dessa medel äro af stor betydelse. Jag har också i mitt yttrande ingalunda förbigått denna sida af saken.

Herr Höjer är emellertid äfven af den meningen, att en ny stiftsstyrelse i nämnda afseende hvarken skulle göra till eller från. Deruti är jag ingalunda af samma åsigt som han, och jag har goda faktiska skäl för min mening. Jag ber att få erinra herr Höjer, att ingen i vårt land utträttat så mycket för att motarbeta den fennomanska agitationen och för spridandet af svensk odling i de finska församlingarne i gränstrakterna som den nuvarande stiftschefen och den nuvarande stiftsstyrelsen i Hernösand. Då detta kunnat ske, oaktadt stiftsstyrelsen är belägen 50 à 100 mil från de trakter, som skola bearbetas, hvad skulle ej då resultatet kunna blifva, om denna styrelse förflyttades dit upp midt ibland dem, på hvilka verksamheten skall riktas? Jag tror mig därför ega fullgoda skäl för min mening, att en ny stiftsstyrelse i Luleå skulle kunna utträtta mycket till gagn för den svenska odlingen i öfre Norrland.

Angående
delning af
Hernösands
stift.
(Forts.)

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å såväl nämnda hemställan som Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning. Herr talmannen förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen; men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad sammansatta stats- och lagutskottet hemställt i första punkten af förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets omförmälda hemställan som Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen visade 93 ja, men 118 nej; och hade alltså kammaren beslutat i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Efter föredragning vidare af *punkten 2*, deri utskottet hemställt att, under förutsättning att Vesterbottens och Norrbottens län afskiljas från Hernösands stift för att bilda särskildt stift, ett af Kongl. Maj:ts framlagdt förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 2 och 5 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863 måtte af Riksdagen antagas, begärdes ordet af

Herr Larsson i Mörtlösa, som yttrade: Efter den utgång, frågan nu fått genom den nyss verkställda voteringen, anhåller jag att få yrka afslag å utskottets hemställan i denna punkt.

Vidare anfördes icke. Punkten afslogs.

§ 4.

För motions afgifvande hade sig anmält herr *L. J. Jansson* i Djursätra, hvilken nu aflemnade en motion, n:o 172, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ny förordning angående bevilning af fast egendom samt af inkomst.

Denna motion bordlades.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>J. E. Olsson</i>	i Skiftinge under	4 dagar fr. o. m. den 29	dennes,
»	<i>A. V. Nilson</i>	fr. Lidköping »	5 » » » » » 29	»
»	<i>E. L. M. Hedin</i>	i Torp »	2 » » » » » 30	»
»	<i>G. Ryding</i>	»	14 » » » » » 30	»
»	<i>J. Andersson</i>	i Öhrstorp »	14 » » » » » 2	instun-
		dande april		
och	»	<i>P. G. Näslund</i>	» 14 » » » » » 5	instun-
		dande april.		

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 4, i anledning af väckt motion om ändring af § 60 regeringsformen, samt statsutskottets utlåtanden:

n:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens nionde hufvudtitel, omfattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna,

n:o 37, i anledning af Riksdagens år 1896 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1895, och

n:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om öfverlåtande å Karlskrona stad af kronans vattenledning derstädes jemte dertill hörande vattenfall, fastighet och byggnader m. m.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 12,4 på natten.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Tisdagen den 30 mars

kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 23 dennes förda protokoll.

§ 2.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 17, till Konungen, angående stämpelafgiften.

§ 3.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Riksdagsmannen Johan Andersson i Tenhult vårdas sedan den 24 mars 1897 å Diakoniss-sjukhuset för ulcera anticurris och är derigenom ur stånd att närvara vid riksdagsförhandlingarne.
Stockholm 27 mars 1897.

M. Sondén,
professor.

§ 4.

Föredrogos, hvar efter annan, och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts propositioner:

angående anslag till verkställande af undersökning för anläggning af statsbana från Gellivare till norska gränsen,
med förslag till förändrade bestämmelser angående förvaltningsbidrag till sjukkassor,
angående förbättring af hamnen vid Stora Rör å Öland,
angående försäljning till Fridafors fabriks aktiebolag af ett område af förra härads höfdingebostället 1 mantal Karsahult n:o 1 i Kronobergs län,
angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter förre arrendatorn Erik Gustaf Lindberg,
angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Karl Oskar Hedblad,
angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter drängen Karl Gustaf Karlström, och
angående godkännande af ett med Malmö stad ingånget aftal m. m.
Andra Kammarrens Prot. 1897. N:o 20.

§ 5.

Efter föredragning vidare af herr *L. J. Janssons* i Djursätra på kammarens bord hvilande motion, n:o 172, beslöt kammaren öfverlemna densamma till behandling af bevillningsutskottet.

§ 6.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 4, samt
statsutskottets utlåtanden n:is 10, 37 och 38.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>C. Rydberg</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 29 dennes,
» <i>N. J. Nilsson</i> i Grofva »	3 » » » » » 30 »
och » <i>Ollas A. Ericsson</i>	» 8 » » » » » 3 instun-
	dande april.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,44 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.